

УДК 338.1:330.3

С. В. Петруха,
заступник директора,
Інститут післядипломної освіти ДННУ "Академія фінансового управління"

РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВІД АГРАРНОЇ КРИЗИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДВАЛИН РЕАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

S. Petrukha,
Deputy Director of the Institute of Postgraduate Education SESE "The Academy of Financial Management"

MARKET TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY: FROM AGRICULTURAL CRISIS TO FORMATION THE BASIS FOR ACHIEVEMENT THE GLOBAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Двадцятип'ятирічний термін радикального ринкового реформування аграрного сектору української економіки (далі — АСЕ) достатній для підбиття підсумків, осмислення позитивних і негативних наслідків трансформаційних зрушень у галузі і сільському соціумі, виявлення причин невдач та пошуку нових інноваційних рішень, здатних дати гідний відсіч глобальним продовольчим кризовим викликам закумуляованих у Цілях Сталого Розвитку, акцептованих 193 країнами світу 25 вересня 2015 р. у рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй.

Фінансово-економічні, господарсько-нормативні, майнові та організаційно-інституційні перетворення, розпочаті із земельної реформи у 1991 р. активно проникли в аграрну ланку національного господарства за ініціативи другого президента України Л.Д. Кучми, який фактично заклав підвалини нової парадигми функціонування і розвитку сільського господарства, сільських територій, системи державного управління, регулювання, контролю та моніторингу діяльності нових господарських формувань — сільськогосподарських підприємств ринкового типу. Але цей процес супроводжувався суттєвими політичними баталіями (чого варті лише політичний супротив та палка критика комуністів ринково орієнтованим новаторським для України підходам у діяльності нових приватних формувань, викладених в Указі Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки"), які не дозволили до кінця втілити в життя всі реформаторські задуми, спричинивши стрімке зниження рівня життя і соціальної захищеності сільського населення, розшарування сільського соціуму на бідних і багатих, зростання безробіття, нестабільність, невпевненість у майбутньому, криміналізація суспільства, що активно набирала темпи, — викликали соціальну втому і розчарування окремих груп населення в мінливо протікаючих аграрних реформах. Але деякі соціальні прошарки сільського населення, які спромоглися відійти від ортодоксальних економікоетричних стереотипів, опинилися у суттєвому вииграші, сформувавши нову нечисленну сільську еліту. І тут постало логічне питання: а чи існує соціоресурсне підґрунтя для проведення таких амбітних ринковоорієнтованих аграрних реформ? Відповідь на нього ми отримали через 20 років після початку реформи сьогодні іменованої "Кучмівською", коли аграрний сектор гордо розпочав носити ім'я "локомотива української економіки", його асоційованістю світовою спільнотою з Україною як якісним продовольчим брендом, спроможним внести свій вклад у нейтралізацію голоду у всіх його проявах.

Такому визнанню передували, по-перше, злам соціалістичних виробничих стосунків і перехід до нових незвичних для колгоспників та робітників радгоспів "закритих і відкритих акціонерних товариств", "товариств усіх мастей", "кооперативів", "фермерських господарств"; по-друге, наявність методологічного "вакууму" у реалізації ринково орієнтованою державою своєї нової регуляторно-управлінської функції у забезпеченні діяльності аграрного сектору економіки, уникненню прояву "контурів" аграрної кризи; по-третє, втілення в життя аграрної реформи проводилося за традиційною радянською "технологією", характерними рисами якої були директивність, тотальність, форсованість і формальність перетворень; по-четверте, відсутністю економічного оптимуму між національними інтересами та активним зануренням галузі в глобальний економічний простір, зокрема в Світову Організацію Торгівлі та

лібералізацію торговельного режиму між Україною і Європейським Союзом, причому особливого забарвлення такий процес набув після так званої "Революції Гідності", яка "повернула" Україну на Європейський шлях розвитку.

Дослідження вище перелічених соціо-економічних, фінансово-інституційних та інших феноменів і господарсько-управлінських процесів в аграрному секторі економіки дали змогу авторові представити цю інформаційно-аналітичну збірку, яка окреслює ключові трансформаційні поступи і подальші межі розвитку беззаперечно провідної ланки національної економіки. Життя не стоїть на місці і перед аграріями країни вже сьогодні постають нові завдання із забезпечення сталого розвитку сільського господарства та сільських територій через відновлення сільської етнокультури, невілювання проблемних питань територій депресивного сільськогосподарського розвитку, сприяння розвитку "довжини" агропродовольчих ланцюгів доданої вартості тощо.

Представлена інформаційно-аналітична збірка, присвячена підсумкам аграрних перетворень 1990—2000-х років, відбиває еволюційну соціо-економічно параметризовану кількісно-якісну індикативність розвитку аграрного сектору економіки України під впливом ендо- та екзогенних "шоків", спричинених ринковими реформами, відповідними політично забарвленими подіями, необхідністю імплементації в регуляторну площину взятих на себе зобов'язань у рамках Цілей Розвитку Тисячоліття, Цілей Сталого Розвитку, угодами з СОТ і ЄС тощо та буде цікавою фаховій науково-експертній спільноті.

The twenty-five-year term of radical market reform in agricultural sector of Ukraine's economy (hereinafter — ASE) is sufficient to summarize and understand the positive and negative effects of transformational changes in this industry and rural communities, to identify the causes of failures and find new innovative solutions which would be capable of giving an adequate rebuff the global food challenges outlined in 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted by 193 countries of the world on 25 September, 2015 as part of the 70th Session of the General Assembly of the United Nations.

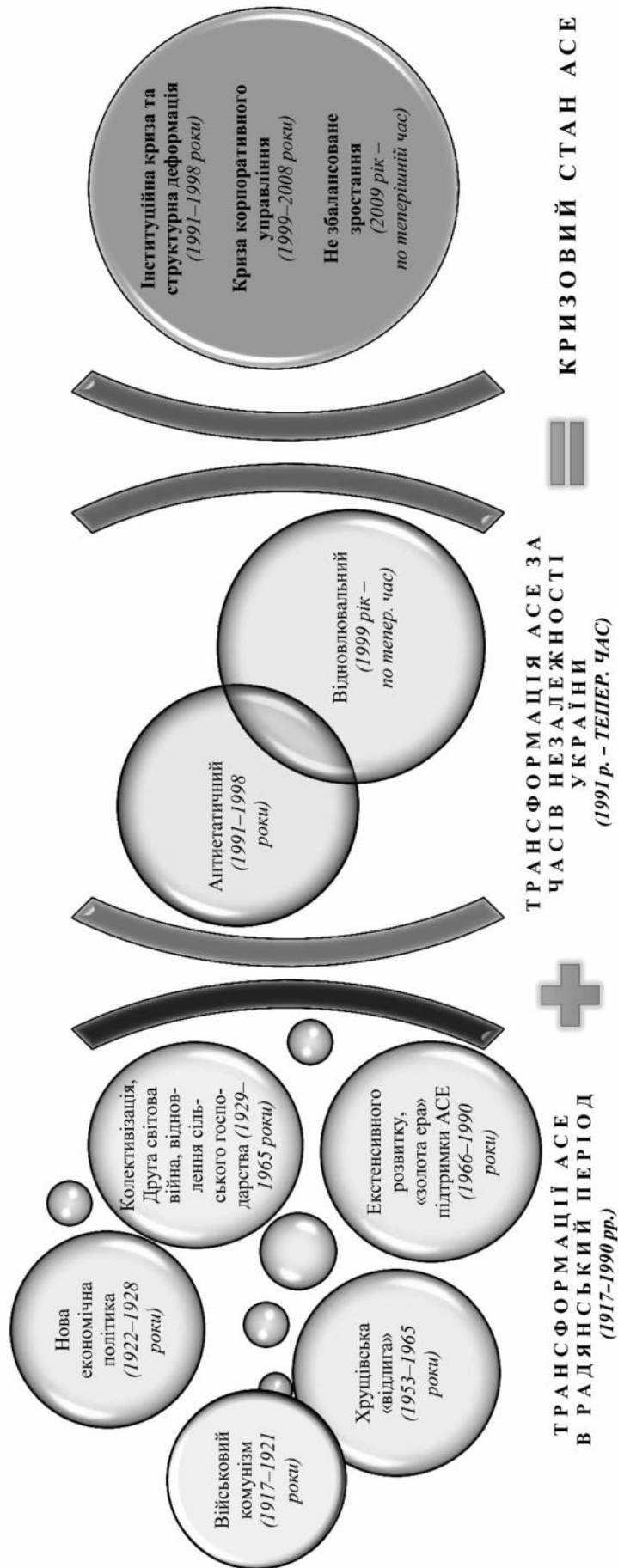
Financial-economic, normative, material and organizational institutional transformations, which begun with the land reform in 1991, actively penetrated into the agrarian sector of the national economy on the initiative of the second president of Ukraine L. D. Kuchma, who actually laid the foundations for a new paradigm of functioning and development agriculture, rural areas, public administration system, regulation, controlling and monitoring of the activities of new economic entities — agricultural enterprises of a market-oriented type. But this process was accompanied by significant political battles which prevented the implementation of all reform programs, causing a rapid deterioration of living standards and social protection of the rural population. It is worth just looking at a political resistance and a communist's fervent criticism regarding innovative for Ukraine market-oriented approaches in the activities of new private entities set in the Order of the President of Ukraine "On Urgent Measures on Acceleration of Reforming the Agrarian Sector of Economy". Division of rural society between rich and poor, growing unemployment, instability and uncertainty in the future, and the actively increasing criminalization of society — all this has caused social fatigue and frustration of certain groups of the population with volatile running agrarian reforms. However, several social segments of the rural population, which succeeded in moving away from orthodox economic stereotypes, turned out to be a winner forming new small rural elite. It logically leads to the question about social and resource basis for such ambitious market-oriented agricultural reforms. We received the answer in 20 years after the reform, now called as "Kuchmivska", when agricultural sector received the proud name of "locomotive of the Ukrainian economy" and international community started to associate Ukraine with a quality food brand, able to contribute to the neutralization of hunger in all its manifestations.

This recognition was preceded, firstly, by the break-up of socialist production relations and the transition to a "closed and open joint-stock companies", "societies of all suits", "cooperatives", "farms", which were new and unusual for collective farmers and workers. Secondly, there was the presence of methodological "vacuum" in the implementation of new regulatory and management function of the market-oriented state in ensuring the activities of the agricultural sector of the economy and avoiding the emergence of the agricultural crisis "contours". Thirdly, the realization of agricultural reform was carried out on traditional Soviet "technology", the hallmarks of which were directivity, totality, haste and formality of transformations. Fourthly, the absence of economic optimum between national interests and active industrial diving into the global economic space, in particular the World Trade Organization, and liberalization of the trade regime between Ukraine and the European Union, while the special coloring was given to this process after the so-called "Revolution of Dignity", which "put" Ukraine on European path of development.

Studies of the above-mentioned socio-economic, financial-institutional and other phenomena, also economic and managerial processes in agricultural sector allowed the author to present this information-analytical collection, which outlines the key transformational steps and further boundaries of the development of such definitely leading component of the national economy. Reality is not static and nowadays new challenges face before the rural farmers in ensuring sustainable development of agriculture and rural areas through the restoration of rural ethno culture, leveling of problematic issues in areas with depressive agricultural growth, promoting the "lengthening" of agro-food chains of added value etc.

This information-analytical collection, devoted to the results of agricultural transformations in 1990s and 2000s, reflects the evolutionary socio-economic parametrical qualitative and quantitative indicators of development agricultural sector of the Ukrainian economy under the impact of endo- and exogenous "shocks", caused by market reforms, relevant politically colored events, and the need of implementation in regulatory area its commitments made within the framework of the Millennium Development Goals, Sustainable Development Goals, agreements with WTO and the EU, and will be of interest for professional scientific expert community.

**УМОВНИЙ БЛОК I «ІСТОРІОГРАФІЯ ТА НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»
(CONDITIONAL BLOCK I "HISTORIOGRAPHY AND NORMATIVE SUPPLY OF TRANSFORMATION PROCESSES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE")**

**Рис. 1. Історіографія трансформаційних поступів АСЕ України та їх результуючі наслідки
(Historiography of the transformational changes of the ASE of Ukraine and their consequences)**

Джерело: побудовано автором за даними [6; 22; 25; 34–36; 38; 45; 56; 61; 70–71; 73–74; 76].

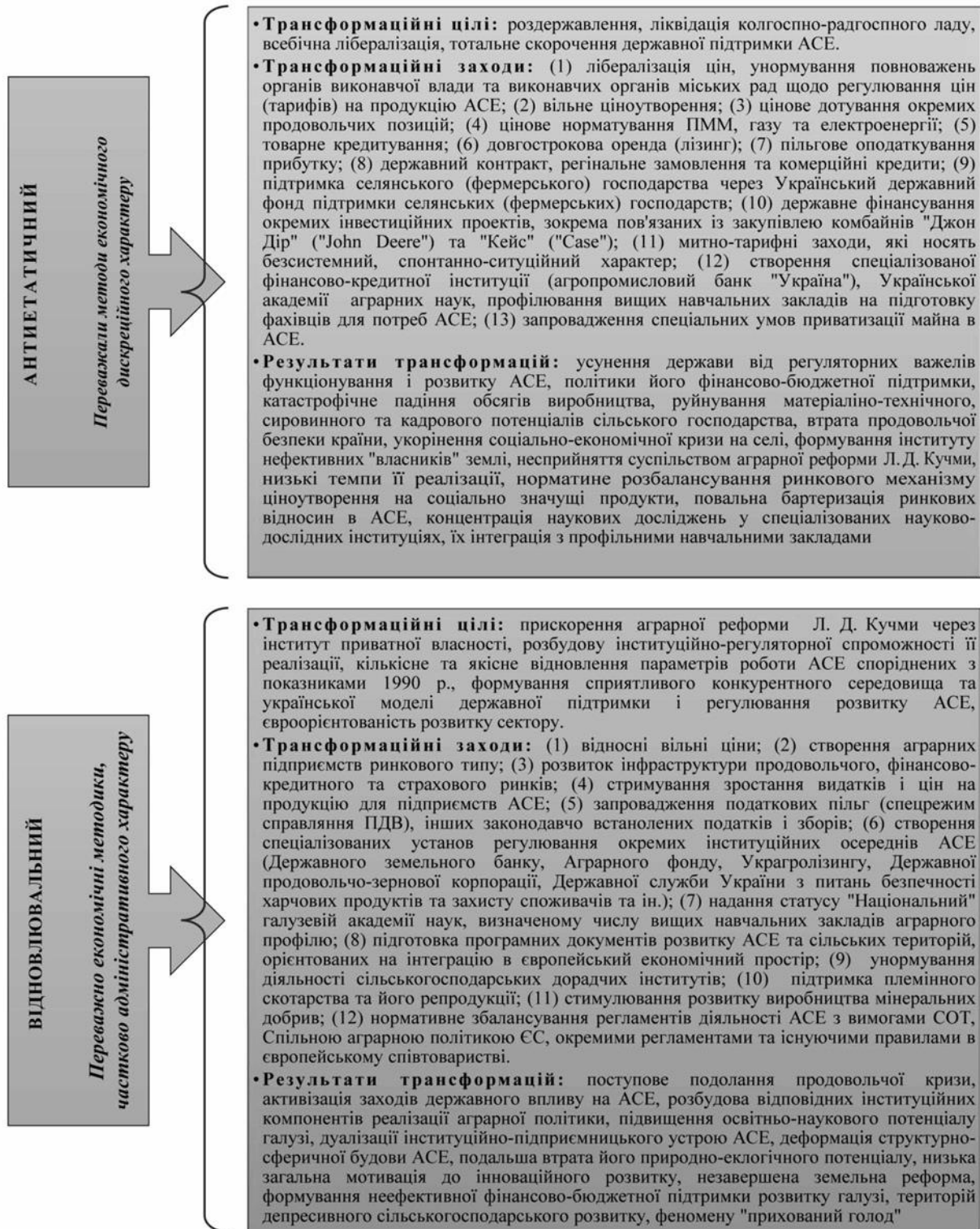

Рис. 2. Характеристика трансформаційних процесів

в АСЕ за часів незалежності України (*Characteristics of transformation processes in the ASE during the independence of Ukraine*)

Джерело: побудовано автором за даними [1; 21; 32; 37; 61; 75].

**АНТИЕТАТИЧНИЙ
(1991–1998 роки)**

- (1) Декларація про державний суверенітет України (16.07.1990 р. № 55-XII).
- (2) Закон «Про економічну самостійність Української РСР» (03.08.1990 р. № 142-XII).
- (3) Закон «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (17.10.1990 р. № 400-XII).
- (4) Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки (01.11.1990 р.).
- (5) Постанова ВРУ «Про земельну реформу» (18.12.1990 р. № 563-XII).
- (6) Земельний кодекс України (18.12.1990 р. № 561-XII).
- (7) Постанова ВРУ «Про Концепцію роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду» (31.10.1991 р. № 1767-XII).
- (8) Закон «Про селянське (фермерське) господарство» (20.12.1991 р. № 2009-XII).
- (9) Закон «Про форми власності на землю» (30.01.1992 р. № 2073-XII).
- (10) Закон «Про колективне сільськогосподарське підприємство» (14.02.1992 р. № 2114-XII).
- (11) Закон «Про приватизацію майна державних підприємств» (04.03.1992 р. № 2163-XII).
- (12) Постанова ВРУ «Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі» (13.03.1992 р. № 2200-XII).
- (13) Закон «Про плату за землю» (03.07.1992 р. № 2535-XII).
- (14) Постанова КМУ «Про вдосконалення формування інвестицій на соціальний розвиток села та агропромислового комплексу» (29.07.1992 р. № 423).
- (15) Декрет КМУ «Про приватизацію земельних ділянок» (від 26.12.1992 р. № 15-92).
- (16) Постанова ВРУ «Про Концепцію Національної програми відродження села на 1995–2005 роки» (04.02.1994 р. № 3924-XII).
- (17) Постанова ВРУ «Про подолання кризового стану в агропромисловому комплексі» (17.06.1994 р. № 5934-ВР).
- (18) Постанова КМУ «Про методику нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів» (від 23.03.1995 р. № 213).
- (19) Постанова КМУ «Про забезпечення сільськогосподарських товаровиробників пально-мастильними матеріалами та іншими матеріально-технічними ресурсами за рахунок товарного кредиту» (18.12.1995 р. № 1008).
- (20) Постанова КМУ «Про забезпечення сільськогосподарського зернозбиральною технікою» (07.02.1996 р. № 166).
- (21) Закон ПУ «Про оренду землі» (23.04.1997 р. № 367/97).
- (22) Закон «Про фіксований сільськогосподарський податок» (17.12.1998 р. № 320-XIV).
- (24) Закон ПУ «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» (03.12.1999 р. № 1529/99).

**ВІДНОВЛЮВАЛЬНИЙ
(1999 рік – по тепер. час)**

- (1) Указ ПУ «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» (03.12.1999 р. № 1529/99).
- (2) Указ ПУ «Про основи засади розвитку соціальної сфери села» (20.12.2000 р. № 1356/2000).
- (3) Закон «Про стимулювання розвитку сільського господарства на 2001–2004 роки» (18.01.2001 р. № 2238-III).
- (4) Земельний кодекс України (25.10.2001 р. № 2768-III).
- (5) Закон «Про особисте селянське господарство» (15.05.2003 р. № 742-IV).
- (6) Закон «Про фермерське господарство» (19.06.2003 р. № 973-IV).
- (7) Закон «Про державну підтримку сільського господарства України» (24.06.2004 р. № 1877-IV).
- (8) Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми соціального розвитку села на період до 2011 року» (10.08.2004 р. № 573-р).
- (9) Закон «Про основи засади державної аграрної політики на період до 2015 року» (18.10.2005 р. № 2982-IV).
- (10) Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Комплексної програми підтримки розвитку українського села на 2006–2010 роки» (21.12.2005 р. № 536-р).
- (11) Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» (19.09.2007 р. № 1158).
- (12) Постанова КМУ «Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку сільських територій» (27.12.2008 р. № 1124).
- (13) Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку сільських територій на період до 2020 року» (03.02.2010 р. № 121-р).
- (14) Закон «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» (06.11.2012 р. № 5478-VI).
- (15) Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» (17.10.2013 р. № 806-р).
- (16) Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (27.06.2014 р.).
- (17) Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» (27.11.2014 р.).
- (18) Указ ПУ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (12.01.2015 р. № 5/2015).
- (19) Меморандум про економічну і фінансову політику з МВФ (21.07.2015 р.).
- (20) Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки.
- (21) Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» (20.12.2016 р. № 1791-VIII).
- (22) Стратегія розвитку аграрного сектору «3+5».
- (23) Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 році» (08.02.2017 р. № 83).
- (24) Розпорядження КМУ «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» (03.04.2017 р. № 275-р).
- (25) Розпорядження КМУ «Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018–2020 роки» (14.06.2017 р. № 411-р).

Рис. 3. Еволюціонування нормативно-правового регулювання фінансово-економічних механізмів

забезпечення трансформаційних процесів в АСЕ за часів незалежності України
(Evolution of normative and legal regulation of financial and economic mechanisms for ensuring transformation processes in the ASE during the independence of Ukraine)

Джерело: побудовано автором.

УМОВНИЙ БЛОК II «КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВІД ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ТИСЯЧОЛІТТЯ ДО ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ» (CONDITIONAL BLOCK II “QUANTITATIVE AND QUALITATIVE DEVELOPMENT TRENDS OF AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE: FROM THE MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS”)

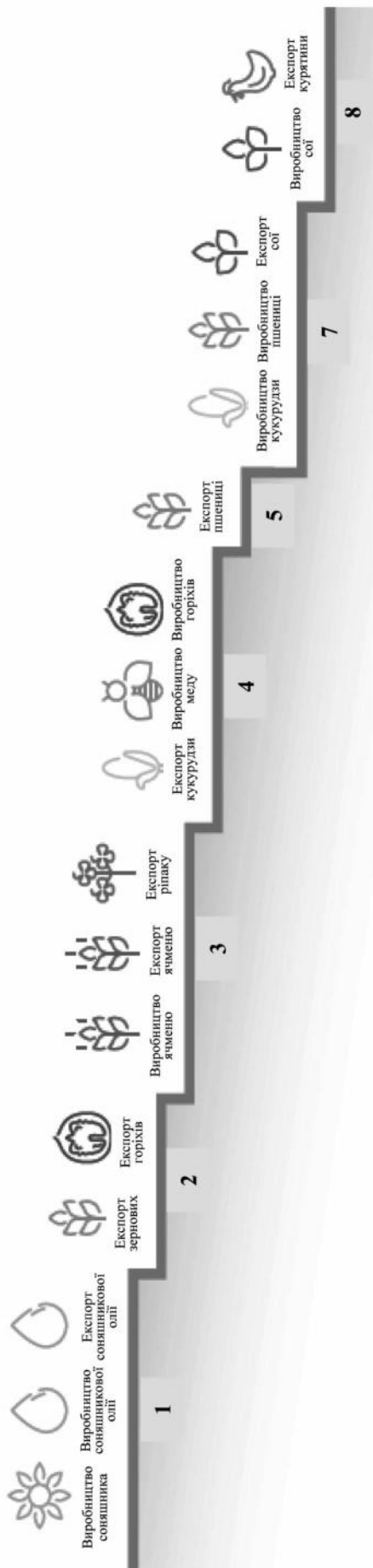

Рис. 4. Місце України на світовому продовольчому ринку у 2015–2016 рр. (Ukraine’s place on the world food market in 2015–2016)

Джерело: складено автором за даними [2; 15; 63].

Рис. 5. Роль АСЕ в українських макроекономічних координатах (Role of the ASE in Ukrainian macroeconomic coordinates)

Джерело: складено автором за даними [2; 15; 63].

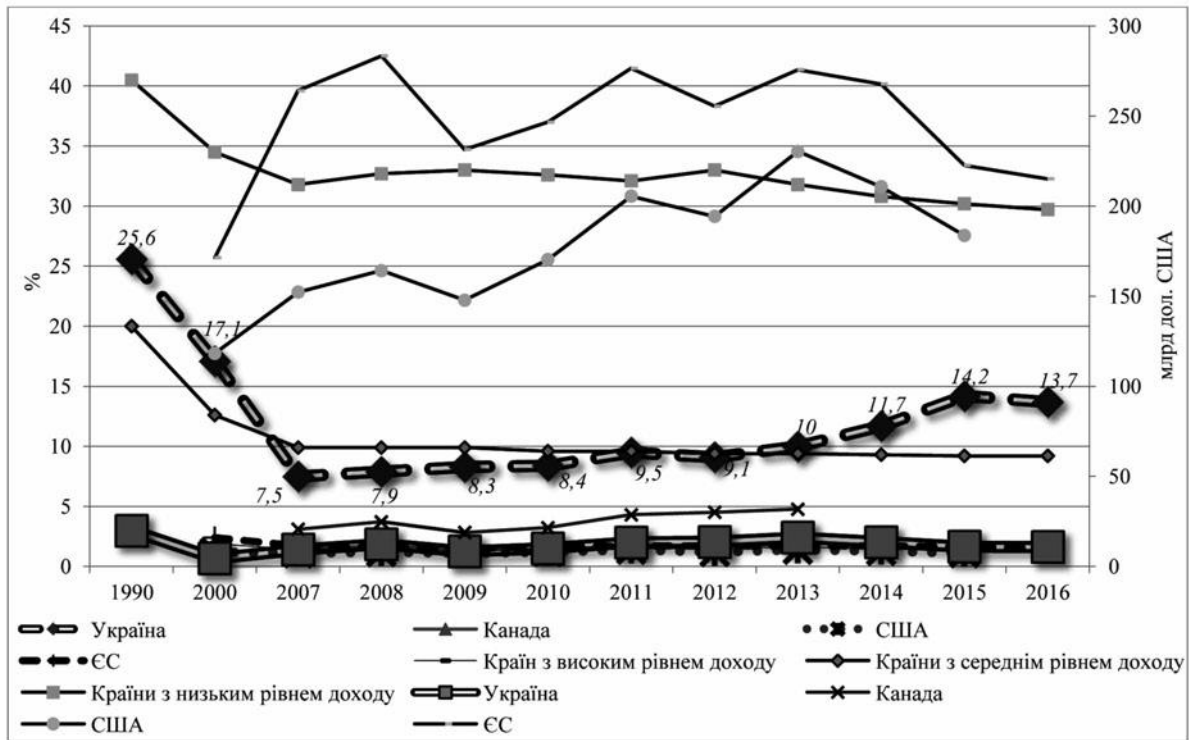

Рис. 6. Динаміка результативних показників діяльності

АСЕ України в порівнянні з іншими країнами світу (*Dynamics of performance indicators of the ASE of Ukraine in comparison with other countries in Ukrainian macroeconomic coordinates*)

Джерело: складено автором за даними [81].

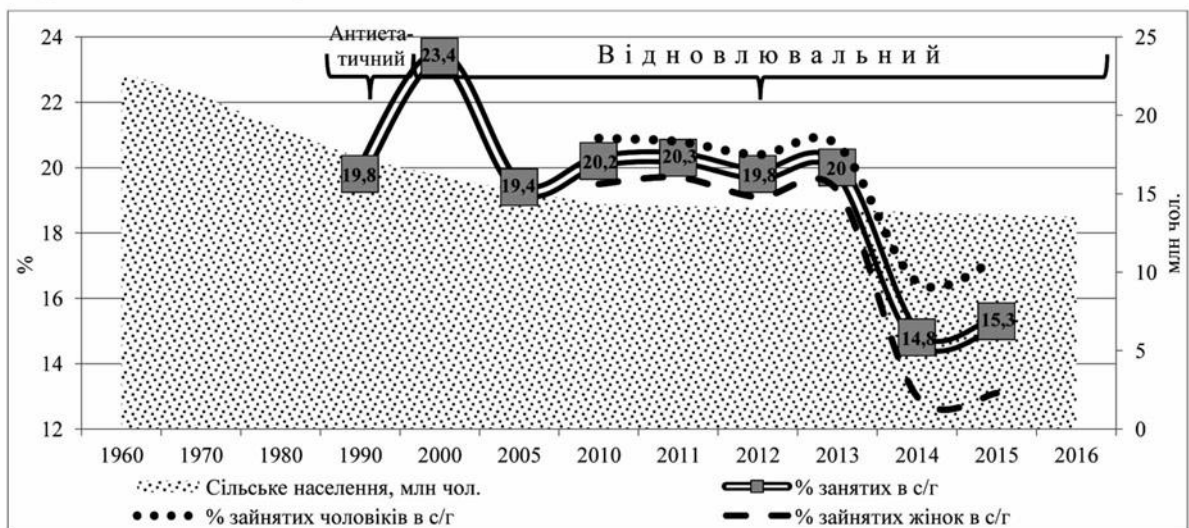
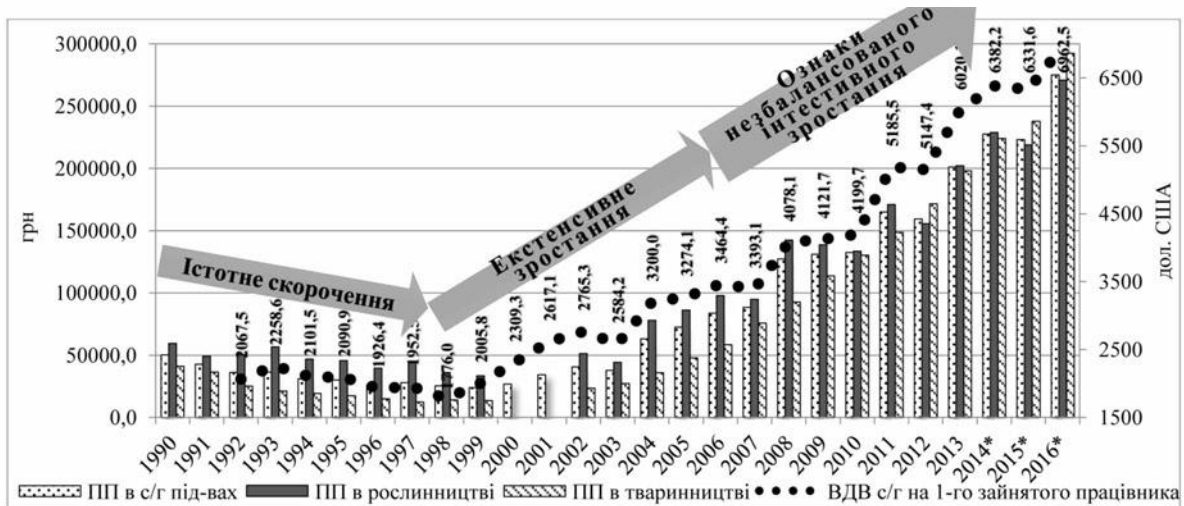

Рис. 7. Людський фактор забезпечення трансформаційних поступів в АСЕ України (*Human factor for ensuring transformational progress in the ASE of Ukraine*)

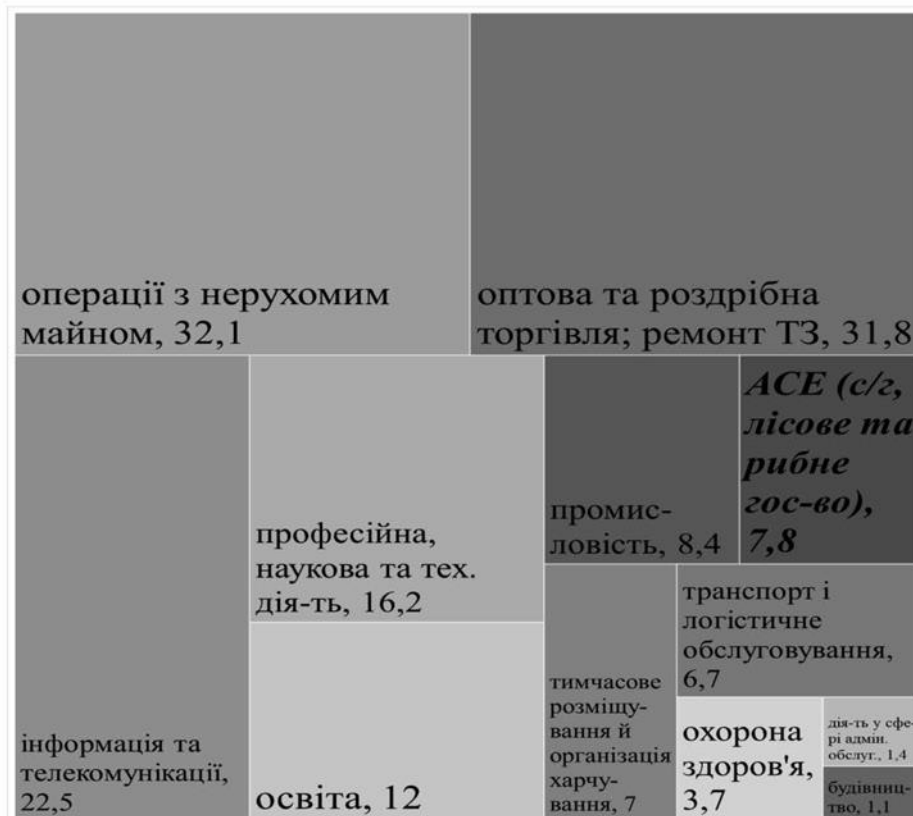
Джерело: складено автором за даними [81].

Умовні позначення: * – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; розрахунки проведені у постійних цінах 2010 р.

Рис. 8. Вплив трансформаційних зрушень в АСЕ України на ефективність використання його кадрового потенціалу
(The impact of transformational changes in the ASE of Ukraine on the efficiency of using its human resources capacity)

Джерело: складено автором за даними [81].

Умовні позначення: рангування здійснено за I квартал 2017 р. без урахування результатів діяльності банків, тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; в результатах діяльності АСЕ не враховано окремі показники рослинництва, тваринництва та змішаного с/г.

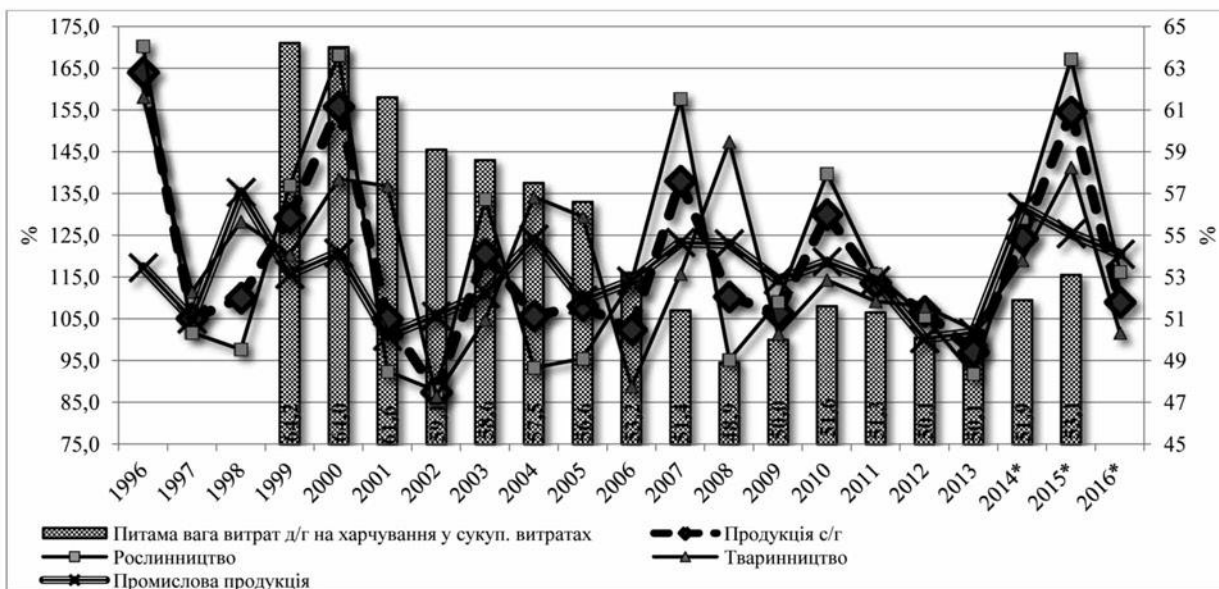
Рис. 9. Рангування видів економічної діяльності за рівнем рентабельності
(Ranking types of economic activity by the level of profitability)

Джерело: побудовано автором за даними [58].

Рис. 10. Рентабельність діяльності АСЕ України в історіографії трансформаційних перетворень (*Profitability of the ASE of Ukraine in the historiography of transformational changes*)

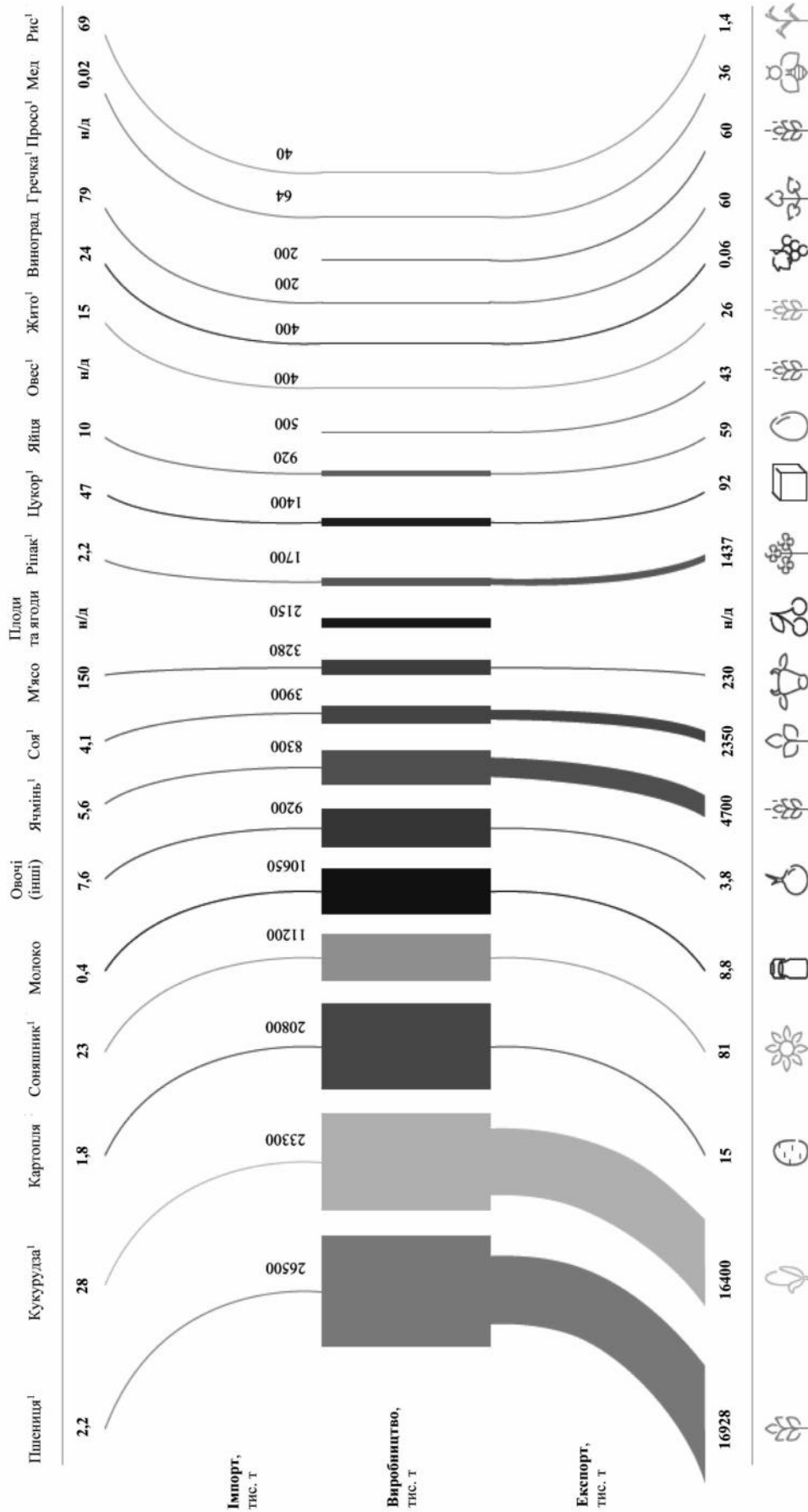
Джерело: побудовано автором за даними [59].

Умовні позначення: * – без урахування частини зони проведення АТО.

Рис. 11. Динаміка індексу цін на продовольство і промислову продукцію та витрати населення на харчування (*Dynamics of the index of prices for food and industrial products and the population expenditure on food*)

Джерело: побудовано автором за даними [28–29; 66–67].

Умовні позначення: ¹ – дані по експорту та імпорту продукції рослинництва підраховані за 2015/16 м.р.
Рис. 12. Кількісні параметри українського продовольчого ринку у 2015–2016 рр.
(Quantitative parameters of the Ukrainian food market in 2015–2016)

Джерело: складено автором за даними [2; 15; 63].

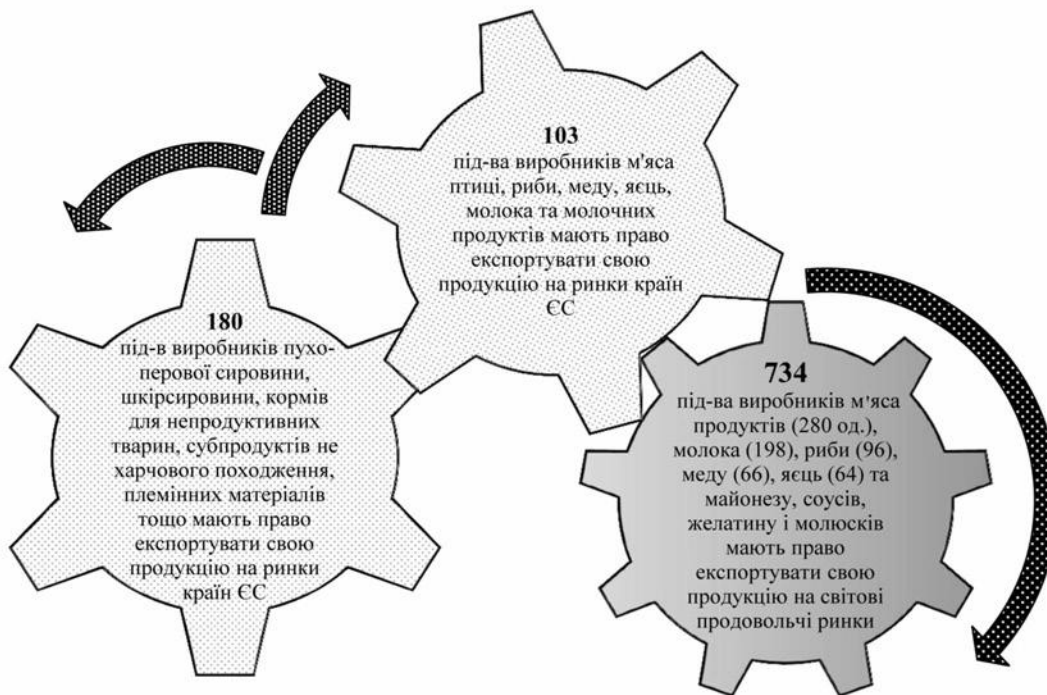
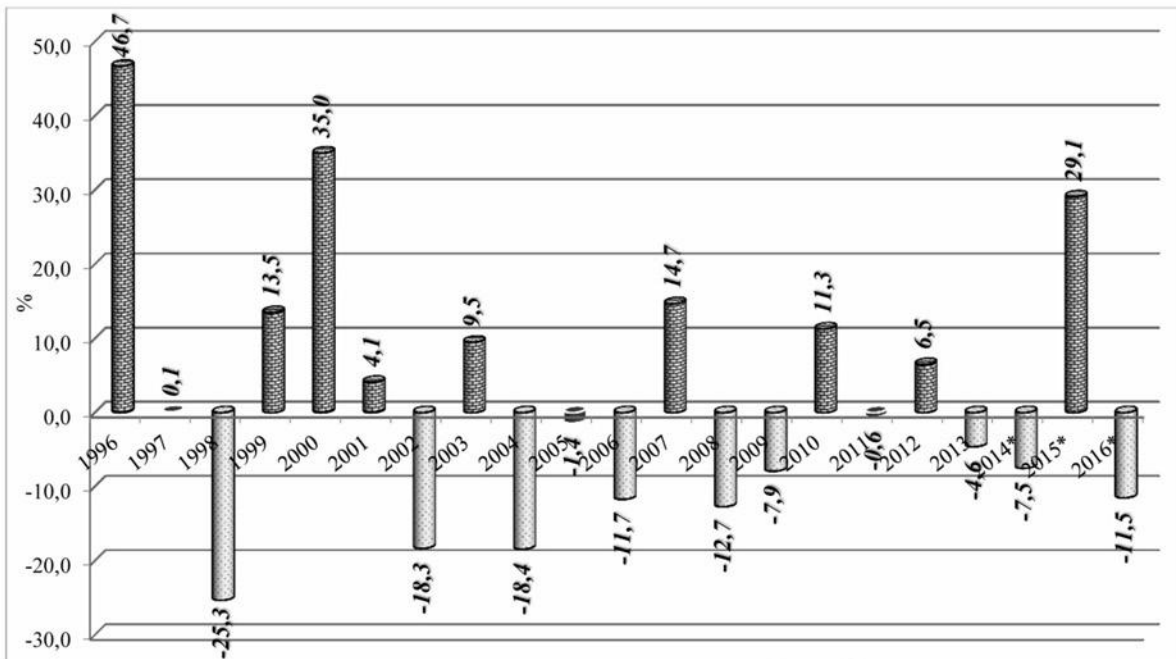

Рис. 13. Галузево-інституційна структура експортного потенціалу АСЕ
(Sectoral and institutional structure of the export potential of the ASE)

Джерело: складено автором за даними [16].

Умовні позначення: * – без урахування частини зони проведення АТО; і – диспаритет на користь с/г чи промисловості відповідно; – ціновий паритет.

Рис. 14. Динаміка диспаритетності цін на продукцію АСЕ
(Dynamics of disparity of prices for the agricultural sector products)

Джерело: побудовано автором за даними [28–29; 66–67].

**УМОВНИЙ БЛОК ІІІ «ІНСТИТУЦІЙНО-ГАЛУЗЕВА ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА
ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ» (CONDITIONAL BLOCK III “INSTITUTIONAL-
SECTORAL AND TERRITORIAL TRANSFORMATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE”)**
Таблиця 1. Кількісні трансформаційні поступки в рослинництві (Quantitative transformational progress in crops-growing)

Трансформаційні етапи в АСЕ	Досліджувані роки	Північні площі основних сільськогосподарських культур, тис. га						Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис. т						Урожайність основних сільськогосподарських культур, ц з 1 га площі збирання											
		культива з зернобобови	буряк пурковий	фабричний	соняшник	картопля	культива оочеві	культива відритого	ГРВНТ	культива кормові	культива зернобобові	буряк пурковий	фабричний	соняшник	картопля	культива оочеві	культива плодови та ягідні	культива зернобобові	буряк пурковий	фабричний	соняшник	картопля	культива оочеві	культива плодови та ягідні	
АНТИЕТА-	1990	14583	1607	1532	1636	1429	456	11999	51009	44264	2571	16732	6666	2902	2902	35,1	276	15,8	117	149	42,7				
	1991	14671	1558	1601	1533	1429	477	11555	38674	36168	2311	14550	5932	1537	1537	26,5	234	14,6	95	128	23				
	1992	13903	1498	1641	1702	1500	500	11707	38337	28783	2127	20277	5310	2122	2122	27,9	194	13	119	110	32,2				
	1993	14305	1530	1637	1552	1474	474	11287	45623	33717	2075	21009	6055	2798	2798	32,1	222	12,7	137	130	43,2				
	1994	13527	1485	1784	1532	1457	457	11881	35497	28138	1569	16102	5142	1153	1153	26,8	192	9,1	105	115	18				
	1995	14152	1475	2020	1532	1475	503	10898	33930	29650	2860	14729	5880	1897	1897	24,3	205	14,2	96	120	29,8				
	1996	13248	1359	2107	1547	1547	476	11026	24571	23009	2123	18410	5070	1924	1924	19,6	183	10,5	119	112	30,6				
	1997	15051	1104	2065	1579	1579	480	9720	35472	17663	2308	16701	5168	2793	2793	24,5	176	11,5	106	114	44,5				
	1998	13718	1017	2531	1513	1513	459	9236	26471	15523	2266	15405	5492	1178	1178	20,8	174	9,3	102	123	28,6				
	Т/р до 1990 р.	94,07	63,29	154,71	105,88	100,66	76,97	86,53	51,89	35,07	88,14	92,07	82,39	40,59	40,59	59,26	63,04	58,86	87,18	82,55	66,98				
1999	13154	1022	2889	1552	1497	497	8653	24581	14064	2794	12723	5324	766	766	19,7	156	10	82	111	19,2					
2000	13646	856	2943	1629	1629	538	7063	24459	13199	3457	19838	5821	1453	1453	19,4	177	12,2	122	112	38,4					
2001	15386	970	2502	1604	1604	490	6375	39706	15575	2251	17344	5907	1106	1106	27,1	183	9,4	108	123	30,5					
2002	15448	897	2834	1590	1590	479	5858	38804	14452	3271	16619	5827	1211	1211	27,3	189	12	104	124	36,5					
2003	12495	773	4001	1585	1585	480	5074	20234	13392	4254	18453	6538	1697	1697	18,2	201	11,2	116	139	56					
2004	15434	732	3521	1556	1556	476	4243	41809	16600	3050	20755	6964	1635	1635	28,3	238	8,9	133	149	58,1					
2005	15005	652	3743	1514	1514	465	3738	38016	15468	4706	19462	7295	1690	1690	26	248	12,8	128	157	63,7					
2006	14515	815	3964	1464	1464	469	3277	34258	22421	5324	19467	8058	1114	1114	24,1	285	13,6	133	171	45					
2007	15115	610	3604	1453	1453	451	3028	29295	16978	4174	19102	6835	1470	1470	21,8	294	12,2	131	152	61,7					
2008	15636	380	4306	1413	1413	458	2752	53290	13438	6526	19545	7965	1504	1504	34,6	356	15,3	139	174	64,4					
2009	15837	322	4232	1409	1409	451	2658	46028	10068	6364	19666	8341	1618	1618	29,8	315	15,2	139	183	70,7					
2010	15090	501	4572	1408	1408	462	2599	39271	13749	6772	18705	8122	1747	1747	26,9	279	15	132	174	78,2					
2011	15724	532	4739	1439	1439	498	2477	56747	18740	8671	24248	9833	1896	1896	37	363	18,4	168	195	84,9					
2012	15449	458	5194	1440	1440	494	2475	46216	18439	8387	23250	10017	2009	2009	31,2	411	16,5	161	199	89,9					
2013	16210	280	5051	1388	1388	483	2289	63051	10789	11051	22259	9873	2295	2295	39,9	399	21,7	160	200	103,5					
2014***	14801	331	5257	1348	1348	463	2101	63859	15734	10134	23693	9638	1999	1999	43,7	477	19,4	176	208	95,2					
2015***	14739	237	5105	1291	1291	440	1990	60126	10331	11181	20839	9214	2153	2153	41,1	436	21,6	161	206	104,5					
Т/р: до 1990 р.	101,07	14,75	312,04	90,34	96,49	16,58	117,87	23,34	434,89	124,55	138,22	74,19	117,09	117,09	157,97	136,71	137,61	138,26	244,73						
до 1998 р.	107,44	23,30	201,70	85,33	95,86	21,55	227,14	66,55	493,42	135,27	167,77	182,77	197,60	197,60	250,57	232,26	157,84	167,48	365,38						
2016***	14401	292	6073	1312	1312	442	1932	66088	14011	13627	21750	9415	2007	2007	46,1	482	22,4	166	211	101,9					

Умовні позначення та скорочення: * – у масі після доробки; ** – з площі насаджень у плодоносному віці; *** – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; т/р – темпи росту.
Джерело: складено автором за даними [60].

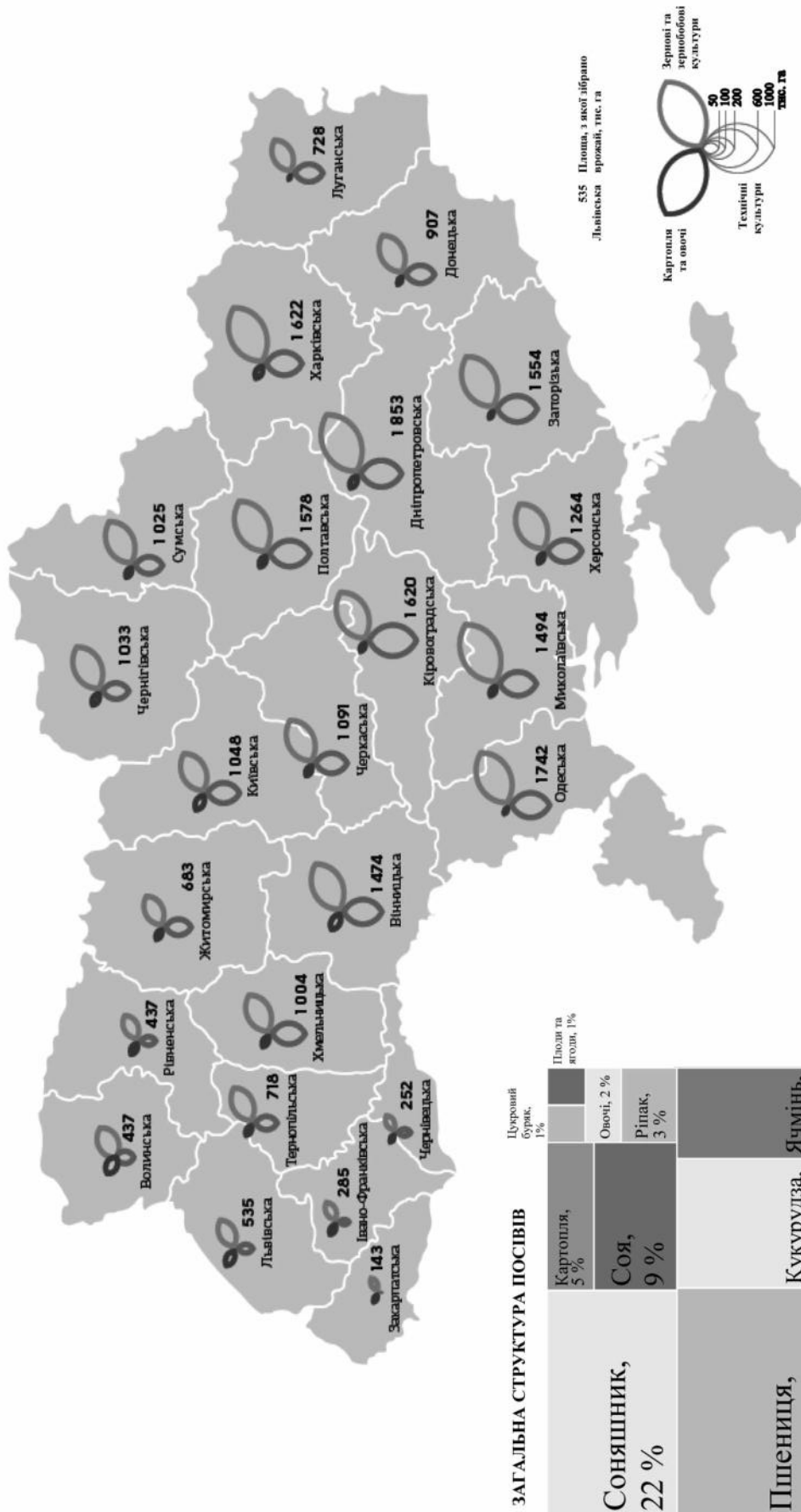
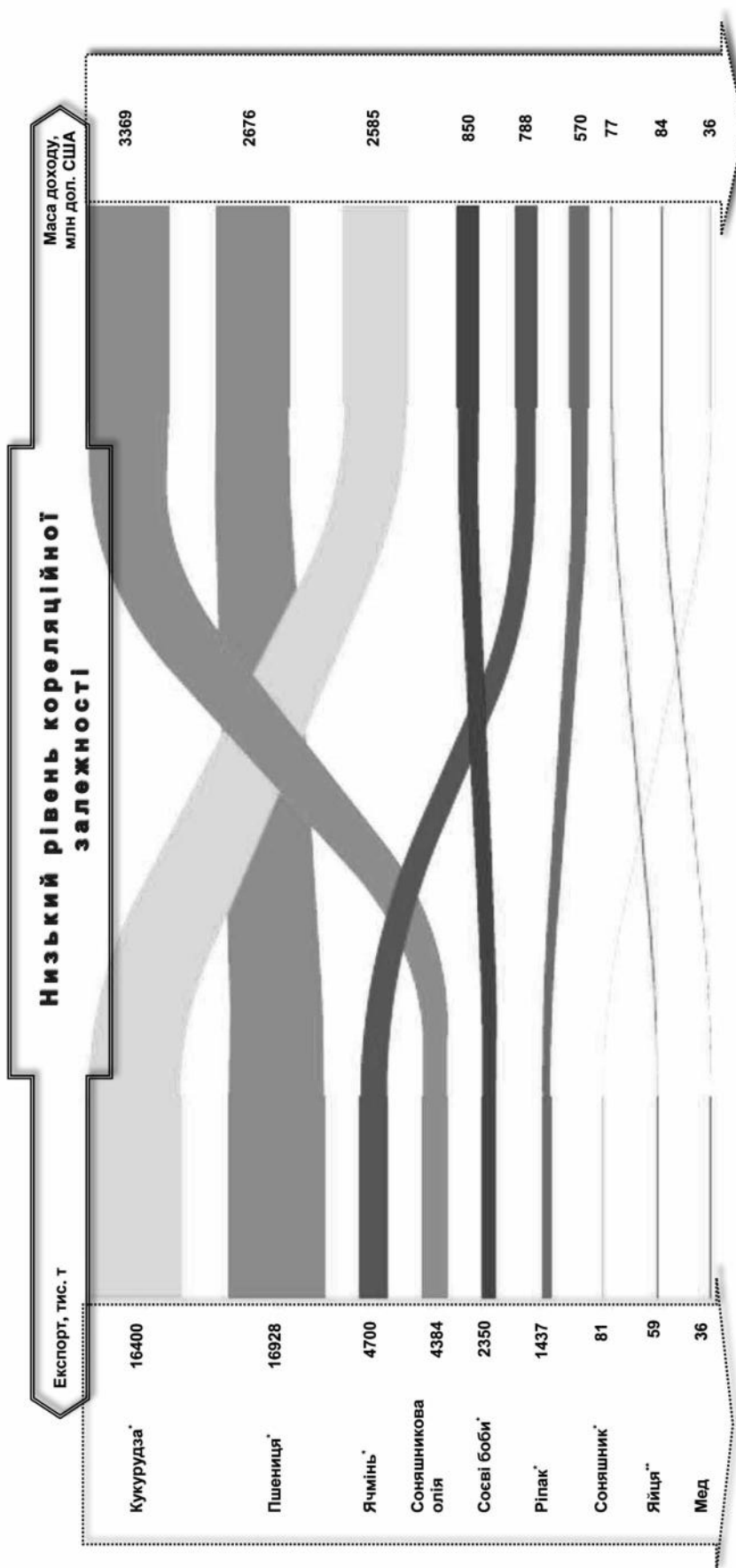

Рис. 15. Спеціалізація регіонів України на вирощуванні окремих сільськогосподарських культур (Specialization of the regions of Ukraine on the growing of selected agricultural crops)

Джерело: складено автором за даними [2].

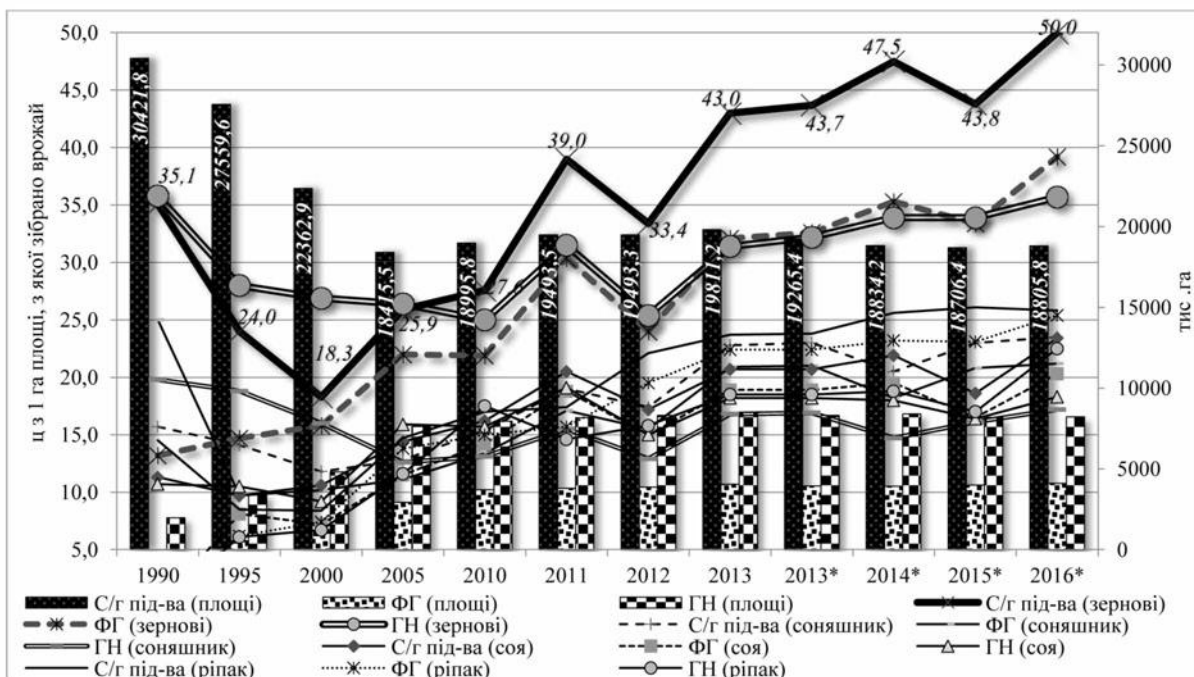

Умовні позначення: * – дані по експорту продукції рослинництва та доходу від нього підраховані за 2015/16 м.р.; ** – для перерахунку взято середню вагу одного яйця – 55 грам.

Рис. 16. Рангування експортної номенклатури продукції рослинництва, бджільництва і окремих супутніх товарів

тваринницького походження за масою експортних доходів (Ranking of the export nomenclature of crop production, beekeeping and certain related animal products by weight of export revenues)

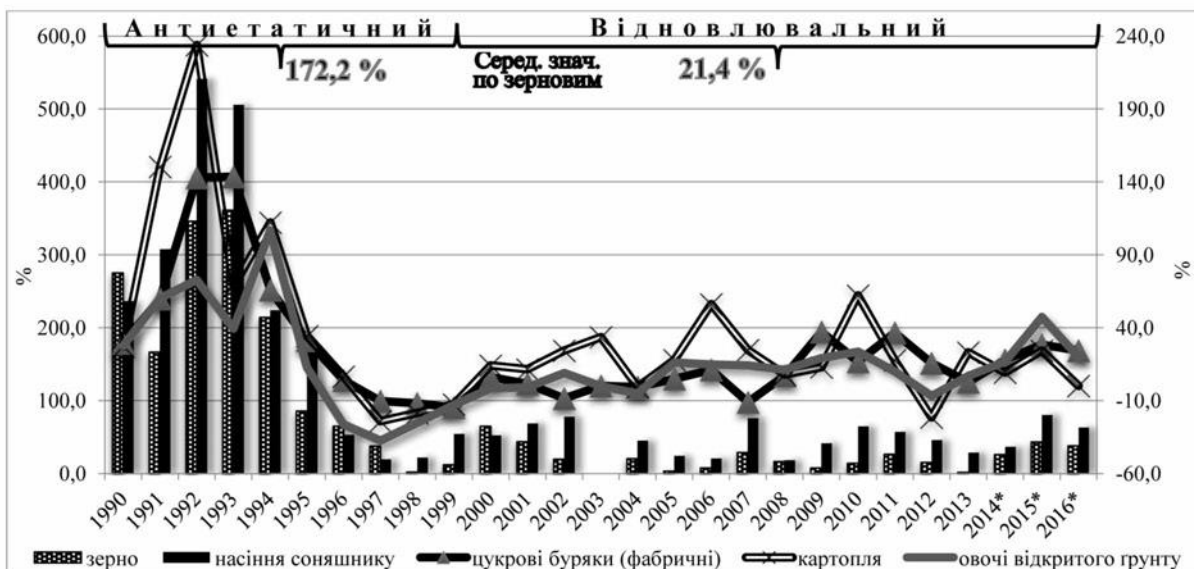
Джерело: складено автором за даними [2].

Умовні позначення: * – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Рис. 17. Динаміка інституційної структури посівних площ в Україні
(Dynamics of institutional structure of sown areas in Ukraine)

Джерело: складено автором за даними [65].

Умовні позначення: * – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Рис. 18. Динаміка рентабельності вирощування основних видів продукції рослинництва
(Dynamics of the profitability of growing the main types of crop production)

Джерело: побудовано автором за даними [59].

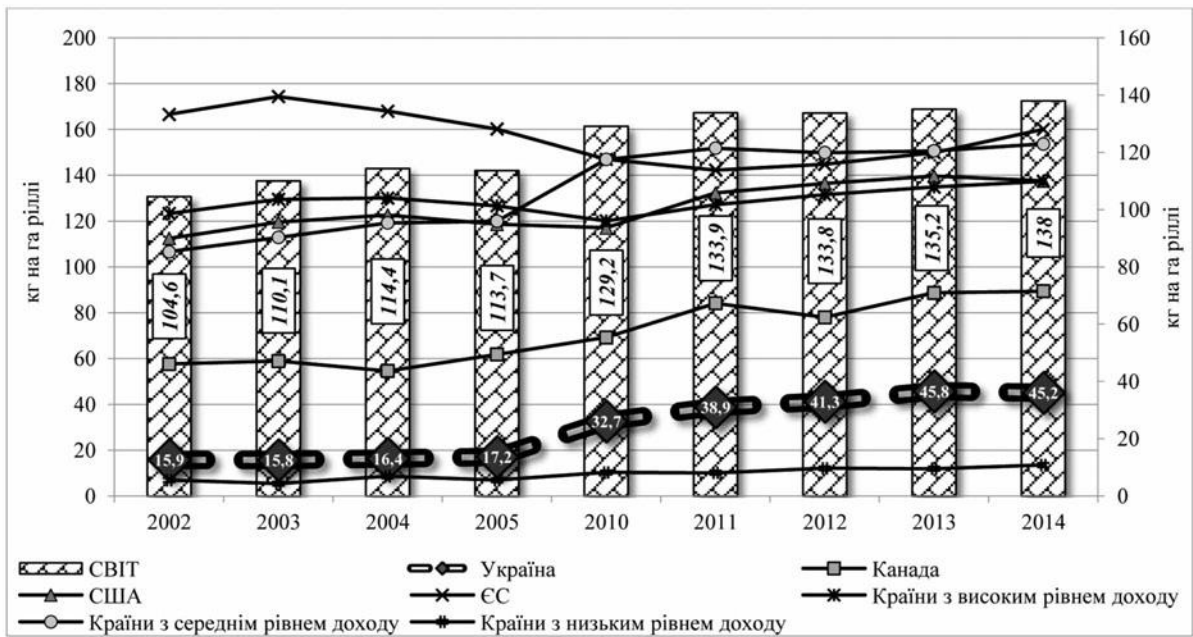

Рис. 19. Інтенсивність внесення мінеральних добрив в Україні в порівнянні з іншими країнами світу (*Intensity of mineral fertilizers applying in Ukraine compared to other countries*)

Джерело: складено автором за даними [81].

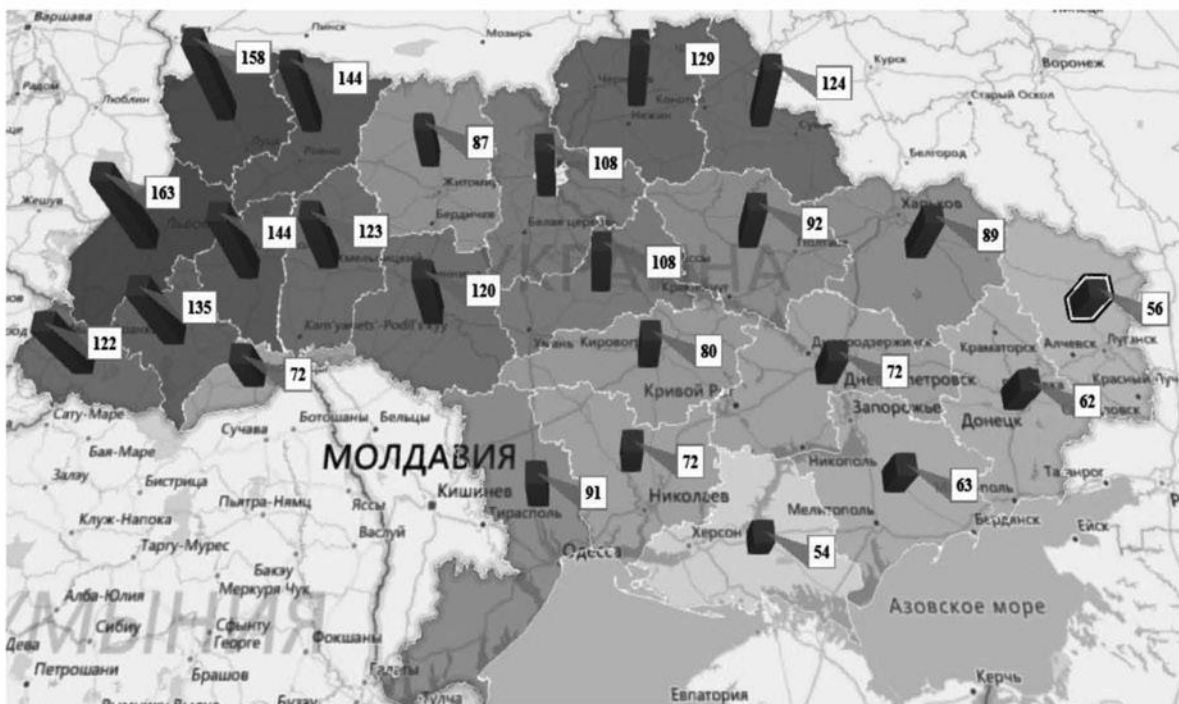

Рис. 20. Регіональна структура внесених органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур (*Regional structure of introduced organic fertilizers under agriculture crops sowing*)

Джерело: складено автором за даними [20].

Таблиця 2. Рангування економічних параметрів та міри соціальної відповідальності діяльності сільськогосподарських підприємств за розміром земельного банку (*Ranking of economic parameters and degree of social responsibility of agricultural enterprises by size of land bank*)

Назва індикативного вимірника	Одиниця виміру	Категорія с/г підприємств за розміром земельного банку, га						Тенденційність індикативного вимірника
		до 200		200–10000		більше 10000		
		2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.	
Загальна кількість платників податків: в т.ч. єдиний податок (4 група)	осіб	22406	21206	12287	11624	1446	1354	 на -1955
Загальна площа в обробітку: в т.ч. платники єдиного податку (4 група)	га	486955,2	200918,9	7899516,3	4111635,7	9622228,5	14154257,5	458112,1
Агрегована маса сплачених податків: в т.ч. податок на землю	тис. грн	5924973,2	944686,4	1624230,9	9452220,6	1005100,1	7400546,2	9243149
єдиний податок (4 група)		–	–	–	–	–	–	–
ЄСВ		82977,6	144804,3	1072637,0	1876010,0	868228,8	1519118,7	1516090
ПДФО		5423722,1	310852,4	517152,4	2095265,8	127926,3	2051167,3	-1611515
ПДВ		–	–	–	–	–	–	–
податок на прибуток		364996,6	461021,9	25976,0	5357306,6	7836,3	3695060,4	9114580
		53276,9	28007,8	8465,5	123638,2	1108,7	135199,8	223994,7
Загальна кількість найнятих працівників	осіб	448199	43436	42259	270201	9618	191489	5050

Джерело: побудовано автором за даними Державна фіскальна служба України, наданих листом від 01.06.2017 № 2/99-99-12-03-05-10.

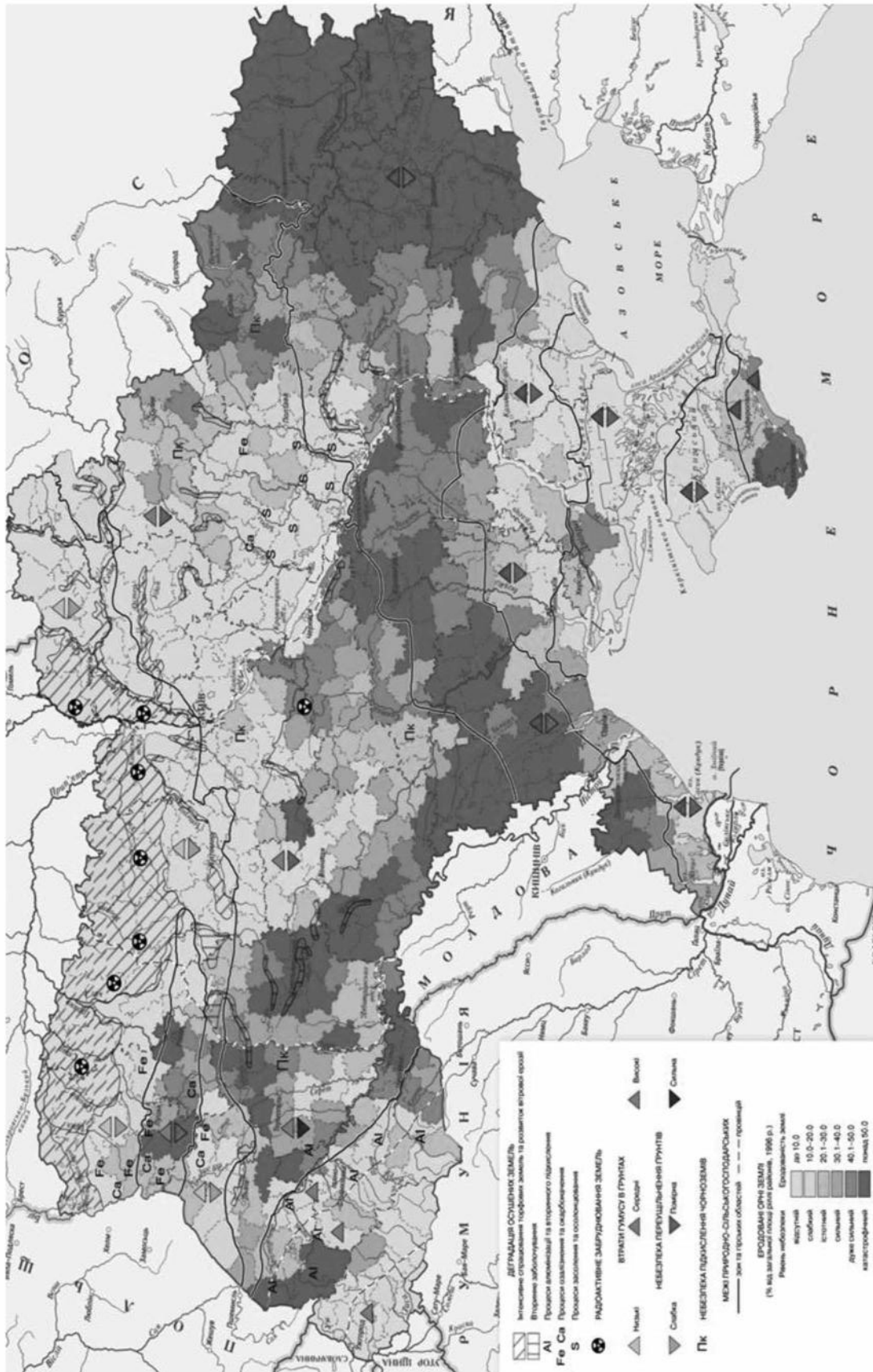
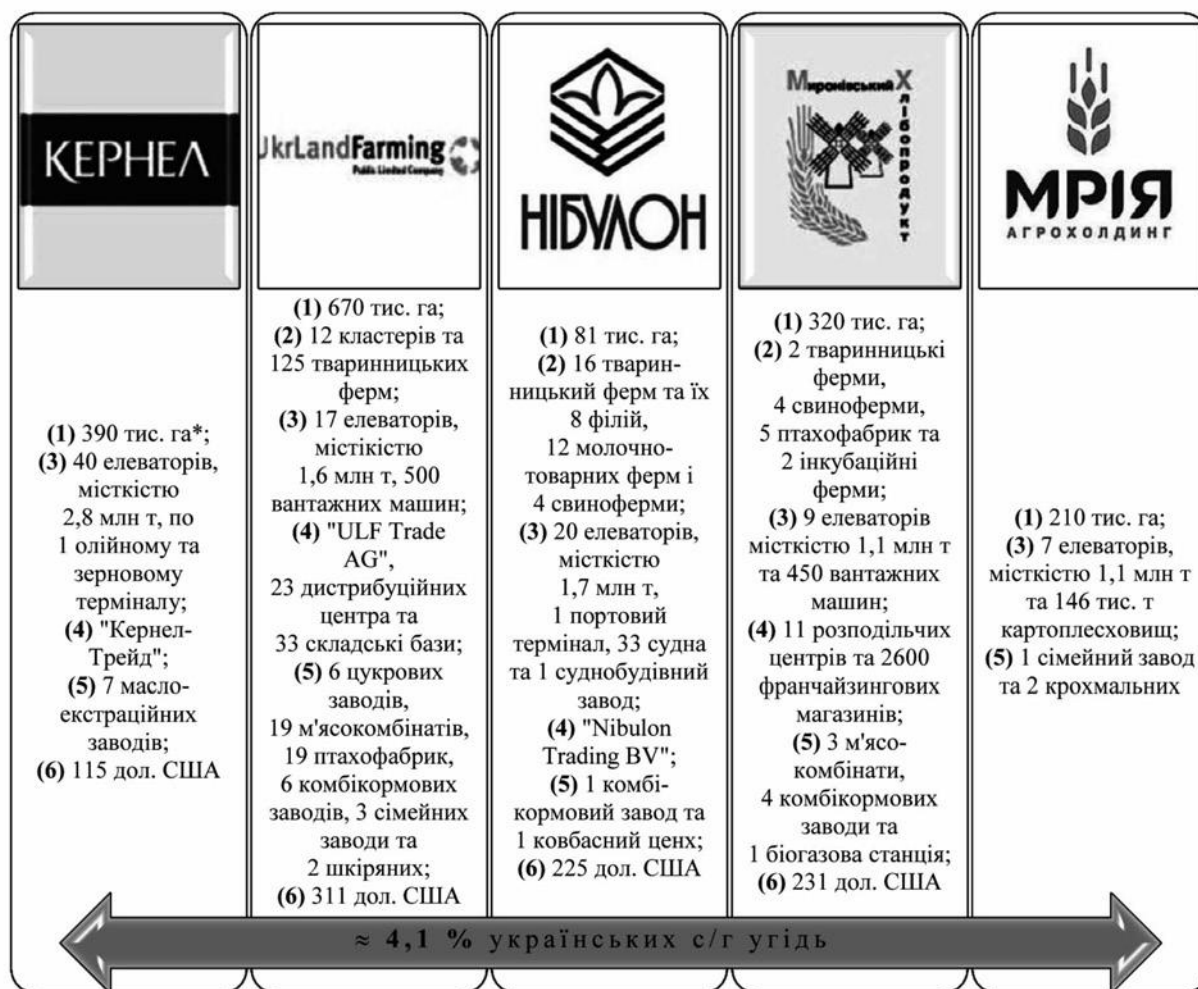

Рис. 21. Візуалізація деградації українських земель (Visualization of degradation of Ukrainian lands)

Джерело: складено автором за даними [44; 64; 72; 78].

Умовні позначення: * – тут і далі дані станом на квітень 2015 р; (1) – земельний банк; (2) – виробництво; (3) – логістика; (4) – торгівля; (5) – переробка; (6) – EBITDA на га.

Рис. 22. Структурно-інституційна та фінансово-економічна характеристика діяльності найбільших агрохолдингів України (*Structural-institutional and financial-economic characteristic of the activity of largest Ukrainian agricultural holdings*)

Джерело: складено автором за даними [33; 40–42; 82].

	Всього по Україні		Агрохолдинги		Незалежні с/г під-ва	
	2014 р.*	2015 р.*	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Виробництво:						
Урожайність, ц/га	43,4	41,5	49,7 → ↑	48,0 → ↑	41,2	38,9
Виробнича собівартість, грн/ц	121,3	177,1	122,9 → ↑	183,0 → ↑	120,3	174,1
Виробничі витрати на 1 га, тис. грн	5,26	7,35	6,11 → ↑	8,78 → ↑	4,96	6,78
Реалізація:						
Собівартість реалізації, грн/ц	125,2	176,0	130,7 → ↑	186,4 → ↑	122,3	169,8
Повна собівартість, грн/ц	146,2	205,7	164,8 → ↑	233,5 → ↑	137,2	189,4
Ціна реалізації, грн/ц	187,2	280,6	197,9 → ↑	295,9 → ↑	182,6	271,6
Рентабельність, %	28,0	36,4	20,1 ← ↓	26,7 ← ↓	33,0	43,4

Умовні позначення: * – тут і далі в рисунку дані без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; → – більше/менше в агрохолдингах в порівнянні із середніми значеннями по Україні; ↑ – більше/менше в агрохолдингах в порівнянні із середніми значеннями в незалежних с/г підприємствах.

Рис. 23. Порівняння ефективності вирощування пшениці різними інституційними утвореннями в АСЕ (Comparison of the efficiency of wheat cultivation by different institutional formations in the ASE)

Джерело: складено автором за даними [3; 65].

Таблиця 3. Кількісні трансформаційні поступи в тваринництві (*Quantitative transformational progress in livestock*)

Трансформаційні етапи в АСЕ	Досліджувані роки	Кількість сільськогосподарських тварин на 1 січня, тис. голів				свині	вівці та кози	птаця, млн голів	м'ясо (у забійній масі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн шт.	вовна, т
		усього	у т. ч. корови	велика рогата худоба	у т. ч. корови							
АНТИЕТАПНИЙ	1990	25194,8	8527,6	19946,7	9003,1	255,1	4357,8	24508,3	16286,7	29804		
	1991	24623,4	8378,2	19426,9	8418,7	246,1	4029,1	22408,6	15187,8	26646		
	1992	23727,6	8262,6	17838,7	7829,1	243,1	3400,9	19113,7	13496,0	23080		
	1993	22456,8	8057,2	16174,9	7236,6	214,6	2814,5	18376,5	11793,8	21101		
	1994	21607,3	8077,7	15298,0	6862,6	190,5	2677,4	18137,5	10153,7	19281		
	1995	19624,3	7818,3	13945,5	5574,5	164,9	2293,7	17274,3	9403,5	13926		
	1996	17557,3	7531,3	13144,4	4098,6	149,7	2112,7	15821,2	8763,3	9318		
	1997	15313,2	6971,9	11235,6	3047,1	129,4	1874,9	13767,6	8242,4	6679		
	1998	12758,5	6264,8	9478,7	2361,8	123,3	1706,4	13752,7	8301,4	4557		
	Т/р до 1990 р.	50,64	73,46	47,52	26,23	48,33	39,16	56,11	50,97	15,29		
	1999	11721,6	5840,8	10083,4	2026,0	129,5	1695,3	13362,2	8739,7	3759		
	2000	10626,5	5431,0	10072,9	1884,7	126,1	1662,8	12657,9	8808,6	3400		
	2001	9423,7	4958,3	7652,3	1875,0	123,7	1517,4	13444,2	9668,2	3266		
	2002	9421,1	4918,1	8369,5	1965,0	136,8	1647,9	14142,4	11309,3	3392		
	2003	9108,4	4715,6	9203,7	1984,4	147,4	1724,7	13661,4	11477,1	3353		
	2004	7712,1	4283,5	7321,5	1858,8	142,4	1599,6	13709,5	11955,0	3202		
	2005	6902,9	3926,0	6466,1	1754,5	152,8	1597,0	13714,4	13045,9	3195		
2006	6514,1	3635,1	7052,8	1629,5	162,0	1723,2	13286,9	14234,6	3277			
2007	6175,4	3346,7	8055,0	1617,2	166,5	1911,7	12262,1	14062,5	3449			
2008	5490,9	3095,9	7019,9	1678,6	169,3	1905,9	11761,3	14956,5	3755			
2009	5079,0	2856,3	6526,0	1726,9	177,6	1917,4	11609,6	15907,5	4111			
2010	4826,7	2736,5	7576,6	1832,5	191,4	2059,0	1248,5	17052,3	4192			
2011	4494,4	2631,2	7960,4	1731,7	203,8	2143,8	11086,0	18689,8	3877			
2012	4425,8	2582,2	7373,2	1739,4	200,8	2209,6	11377,6	19110,5	3724			
2013	4645,9	2554,3	7576,7	1738,2	214,1	2389,4	11488,2	19614,8	3520			
2014	4534,0	2508,8	7922,2	1735,2	230,3	2359,6	11132,8	19587,3	2602			
2015 ¹	3884,0	2262,7	7350,7	1371,1	213,3	2322,6	10615,4	16782,9	2270			
Т/р: до 1990 р.	15,42	26,53	36,85	15,23	83,61	53,30	43,31	103,05	7,62			
до 1998 р.	30,44	36,12	77,55	58,05	172,99	136,11	77,19	202,17	49,81			
2016*	3750,3	2166,6	7079,0	1325,3	204,0	2323,6	10381,5	15100,4	2072			
2017*	3682,3	2108,9	6669,1	1314,8	201,7	4357,8	24508,3	16286,7	29804			

Умовні позначення: * – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; т/р – темпи росту.

Джерело: складено автором за даними [68].

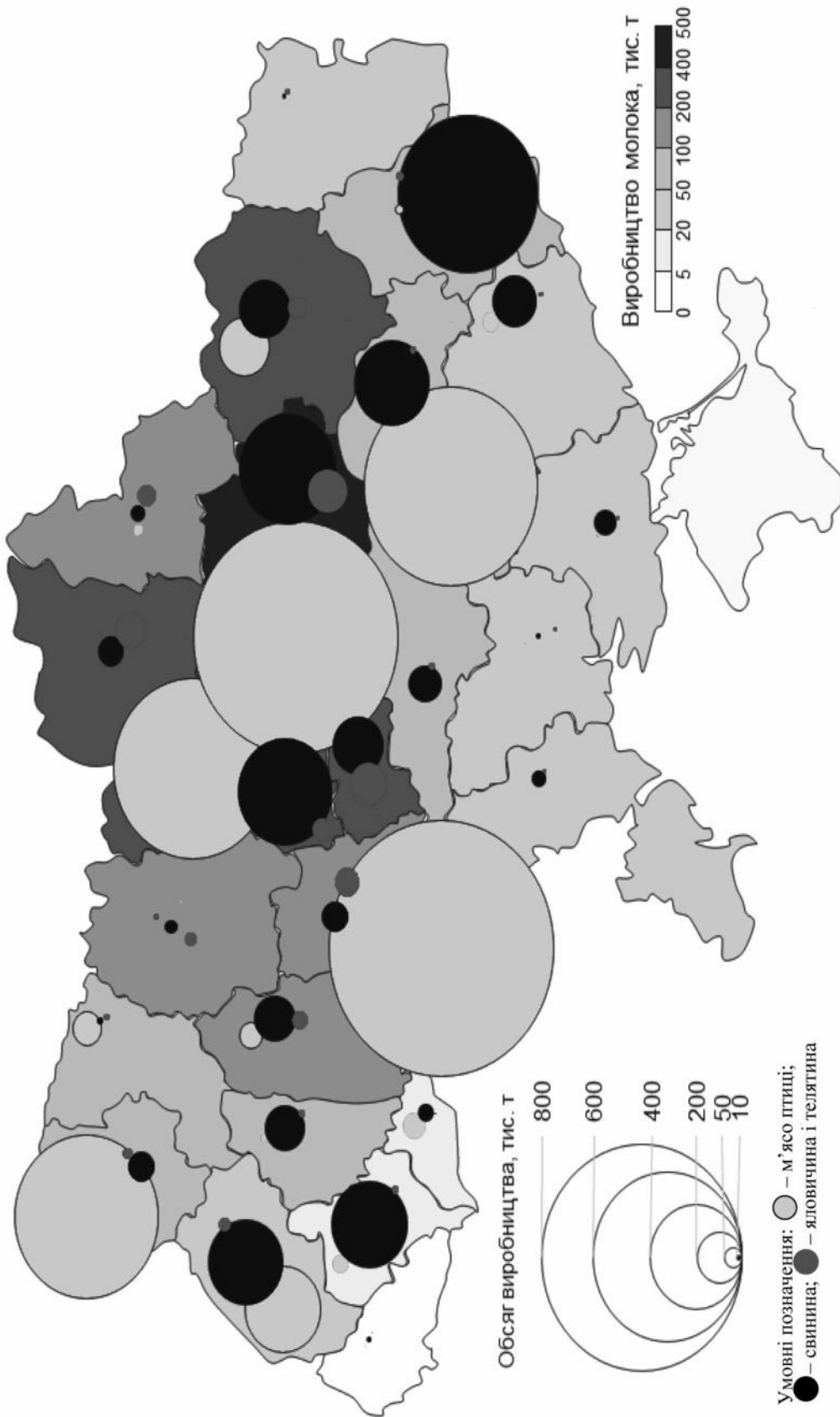
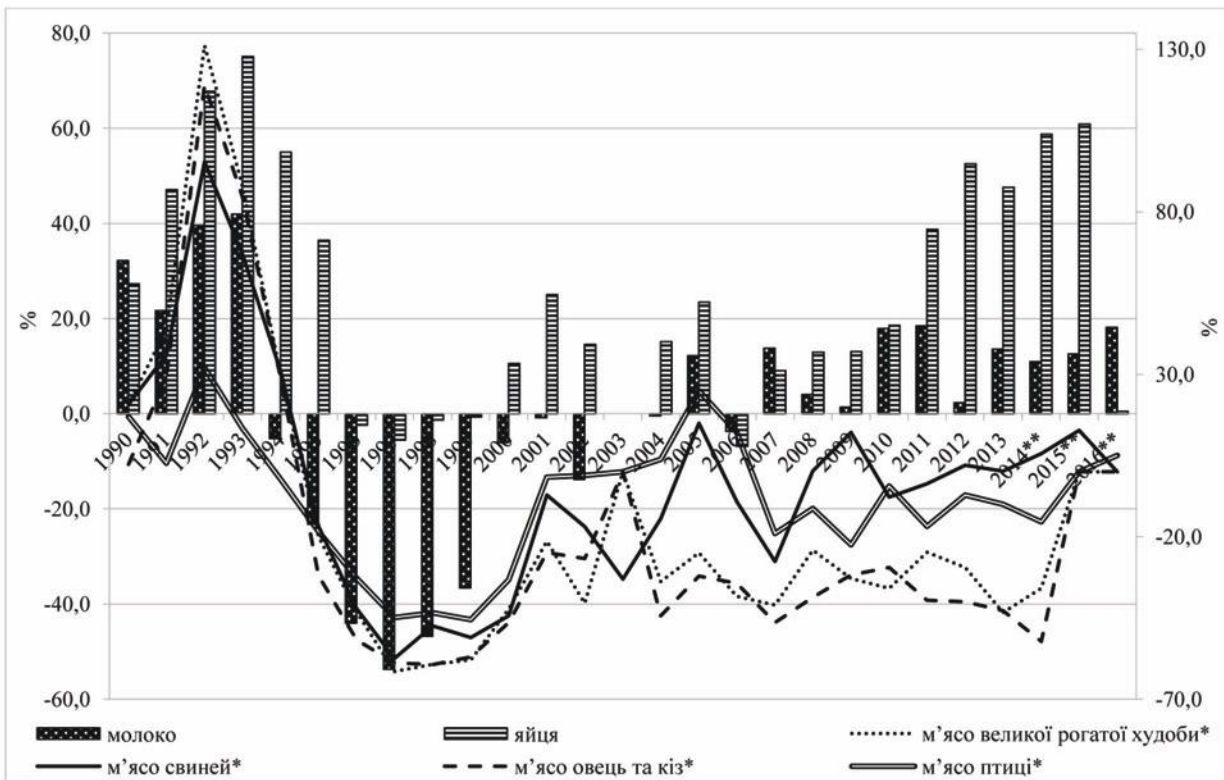

Рис. 24. Спеціалізація регіонів України на виробництві продукції тваринництва за 2016 р.
(Specialization of the regions of Ukraine in the production of livestock products in 2016)

Джерело: складено автором за даними [26; 68].

Умовні позначення: * – реалізація худоби та птиці на м'ясо без урахування їх передачі на переробку на власних виробничих потужностях; ** – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Рис. 25. Динаміка рентабельності основних видів продукції тваринництва
(Dynamics of profitability of the main types of livestock products)

Джерело: побудовано автором за даними [59].

Миронівський хлібопродукт, 41%	Комплекс Агромарс, 9%	АПК-Інвест, 5%	Дніпровська АПК, 4%	
		Глобинський м'ясокомбінат, 3%	АПГ "Пан Курчак", 3%	
	Агро-Овен, 5%	Володимир-Волинська птахофабрика, 3%	Агро Рось, 1%	ФГ "УДАР", 1%

Рис. 26. Найбільші виробники (за часткою ринку) м'яса в Україні за 2015 р.
(The largest Ukrainian producers of meat in 2015 (by market share))

Джерело: побудовано автором за даними [43; 46–49; 50–55].

Рис. 27. Інституційна структура виробництва сирого молока в Україні
(Institutional structure of raw milk production in Ukraine)

Джерело: побудовано автором за даними [4].

Рис. 28. Геолокація виробництва в Україні молока екстра гатунку у 2016 р.
(Geolocation of high quality milk production in Ukraine in 2016)

Джерело: побудовано автором за даними [4; 31].

Таблиця 4. Динаміка середньомісячних цін на молоко в Україні та окремих країнах світу
(Dynamics of average monthly milk prices in Ukraine and selected countries of the world)

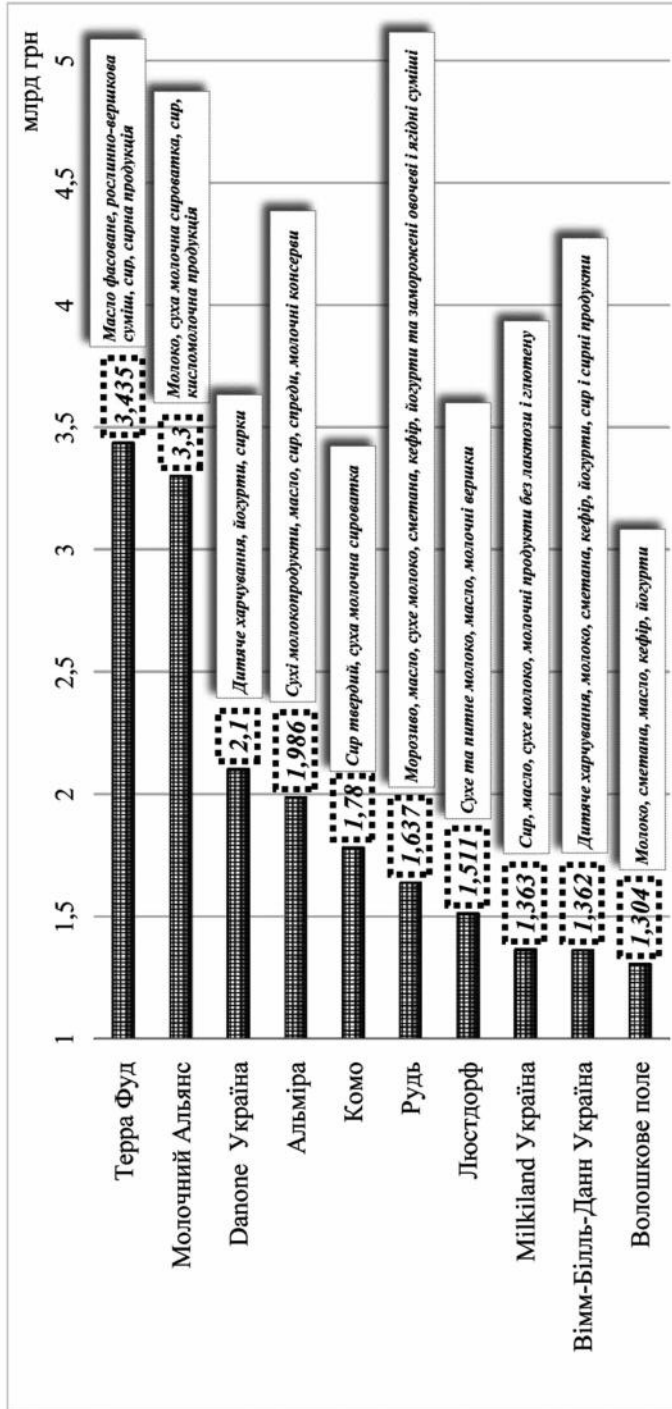
Значення показника, €/т

Рік	Місяць	Країни колишнього радянського табору										Країни «старі» члени ЄС					Нова Зеландія
		Україна	РФ	Білорусь	Естонія	Литва	Латвія	Польща	Середнє значення	Німеччина	Нідерланди	Фінляндія	Середнє значення				
2017	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			
	Травень	227	н/д	262	308	235	289	310	285,50	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д		
	Квітень	242	н/д	266	311	238	292	307	287,00	333	350	351	344,67	328			
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-27,06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	по середньому «старих» членів ЄС	-74,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	Березень	254	н/д	262	321	241	295	306	290,75	331	350	351	344,00	323			
2016	Лютий	272	н/д	260	327	247	299	306	294,75	330	341	351	340,67	335			
	Січень	274	н/д	251	327	250	310	н/д	295,67	328	336	351	338,33	334			
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-29,08	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	по середньому «старих» членів ЄС	-79,39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
2016	Грудень	273	н/д	241	323	243	296	307	292,25	313	364	351	342,67	332			
	Листопад	244	н/д	232	296	230	283	266	268,75	307	320	н/д	313,50	330			
	Жовтень	207	323	222	264	204	250	283	250,25	290	284	344	306,00	323			
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-28,08	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
	по середньому «старих» членів ЄС	-86,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2016	Вересень	176	294	209	233	180	211	264	222,00	271	255	344	290,00	323
	Серпень	174	291	205	208	160	184	249	200,25	260	242	н/д	251,00	289
	Листопад	179	288	204	200	154	177	233	191,00	253	242	н/д	247,50	260
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-19,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «старих» членів ЄС	-76,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Червень	176	285	202	202	152	178	231	190,75	253	242	н/д	247,50	229
	Травень	175	286	204	212	158	182	233	196,25	255	242	н/д	248,50	201
	Квітень	184	288	198	219	168	195	244	206,50	267	267	н/д	267,00	203
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-35,08	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «старих» членів ЄС	-98,17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2015	Березень	180	281	191	227	176	207	257	216,75	278	277	н/д	277,50	203
	Лютий	179	256	184	233	182	214	256	221,25	288	284	н/д	286,00	200
	Січень	199	261	203	234	187	220	260	225,25	294	284	н/д	289,00	212
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-35,92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «старих» членів ЄС	-133,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Грудень	215	284	219	234	183	220	274	227,75	298	292	378	322,67	240
	Листопад	184	302	227	236	185	218	274	228,25	299	289	378	322,00	237
	Жовтень	172	286	221	230	178	210	273	222,75	297	282	397	325,33	231
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-44,58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «старих» членів ЄС	-147,22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2015	Вересень	173	264	215	227	174	204	279	221,00	299	277	397	324,33	217
	Серпень	177	265	234	225	175	204	265	217,25	294	277	397	322,67	226
	Липень	178	308	254	233	181	210	270	223,50	298	292	378	322,67	198
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-51,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	по середньому «старих» членів ЄС	-144,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Червень	181	328	249	234	186	213	270	225,75	301	297	378	325,33	246
	Травень	189	367	268	245	191	224	282	235,50	307	311	358	325,33	234
	Квітень	181	377	270	250	204	227	294	243,75	316	323	358	332,33	249
	Цінове відхилення за I кв. по середньому «нових» членів ЄС	-49,25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	по середньому «старих» членів ЄС	-149,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Березень	167	333	250	251	202	224	296	243,25	318	331	358	335,67	259
	Лютий	143	295	246	239	191	221	291	235,50	318	306	378	334,00	247
	Січень	258	281	260	240	194	228	286	237,00	322	294	420	345,33	250

Умовні позначення та пояснення: н/д – немає даних.
Джерело: побудовано автором за даними [62].

Умовні позначення та пояснення: – виручка за 2015 р.; – основна молокопродукція рейтингового підприємства.

Рис. 29. Лідери молочного ринку України та їх асортиментна спеціалізація
(Leaders of the Ukrainian dairy market and their assortment specialization)

Джерело: побудовано автором за даними [69].

УМОВНИЙ БЛОК IV «ЕВОЛЮЦІОНУВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ» (CONDITIONAL BLOCK IV “EVOLUTION OF AGRICULTURAL CHAINS OF ADDED VALUE IN THE CONDITIONS OF REFORMING THE NATIONAL ECONOMY AND ACTIVATION OF EURO-INTEGRATION PROCESSES”)

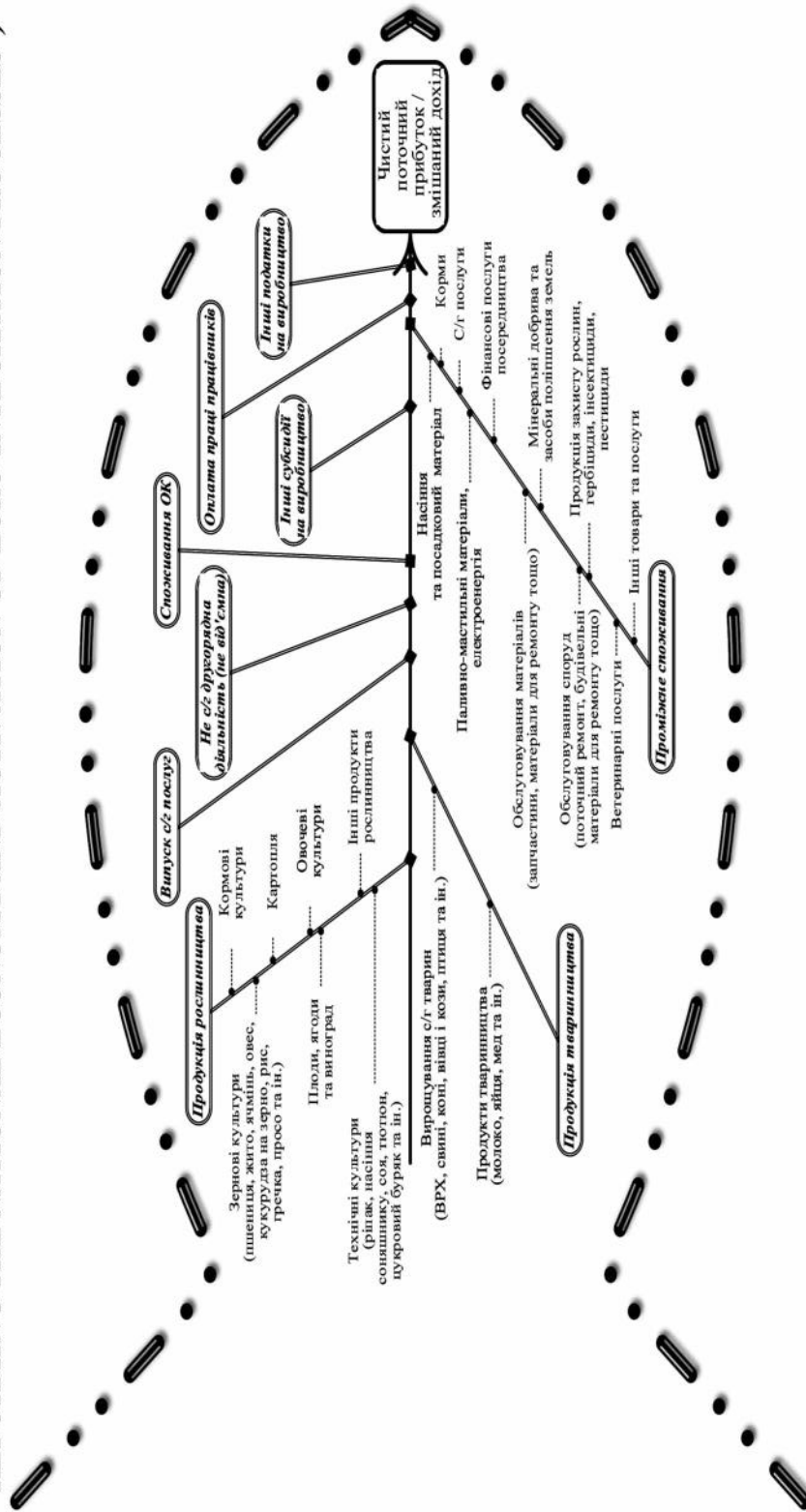
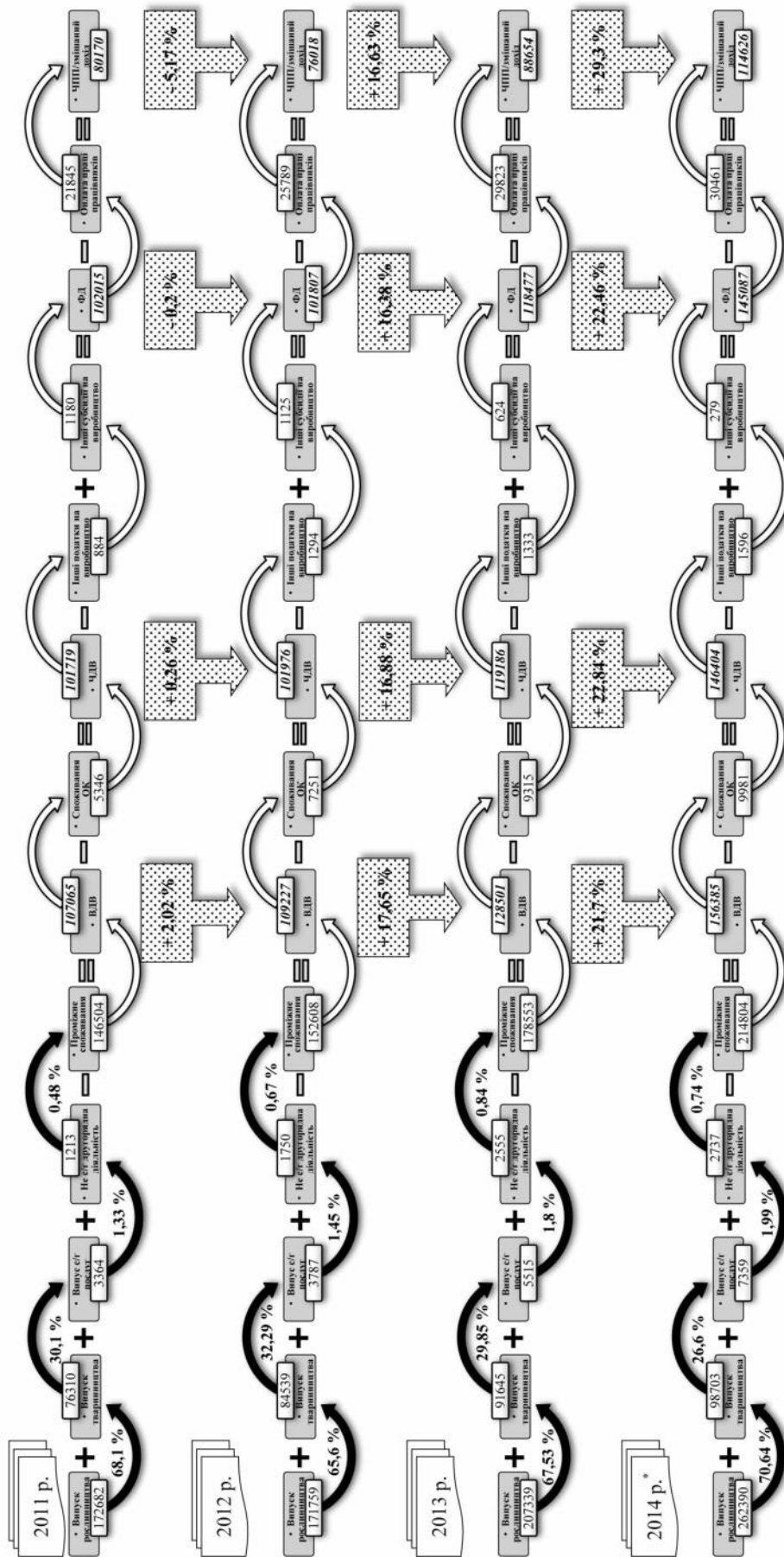

Рис. 30. Схематична модель формування агропродовольчих ланцюгів доданої вартості (Schematic model of the formation of agricultural food chains of added value)

Джерело: побудовано автором за даними [39; 77; 80].

Умовні позначення: * – без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО; ➡ – питома вага у рахунку виробництва (послуг).

Рис. 31. Схематизація формування агропродовольчих ланцюгів доданої вартості (млн грн) (Schematization of the formation of agrifood added value chains (million UAH))

Джерело: побудовано автором за даними [24].

УМОВНИЙ БЛОК V «РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-РЕГУЛЯТОРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ» (CONDITIONAL BLOCK V “RESULTS AND SOCIAL AND REGULATORY RESPONSIBILITIES OF STATE-OWNED AGRICULTURAL ENTERPRISES ACTIVITIES”)

Таблиця 5. Динаміка результативності та соціальної відповідальності роботи провідних державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства України
(Dynamics of the effectiveness and social responsibility of the leading state-owned enterprises belonging to the sphere of management of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine)

Назва підприємства	Код ЄДРПОУ	Чистий фінансовий результат, тис. грн		Розмір податків сплачених до бюджетів різних рівнів, тис. грн	
		2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
1	2	3	4	5	6
ДП «Агропромислова фірма «Леанка»	413819	-1105,0	-1386,0	585,0	2283,0
ДП «АРЗПАК»	32491316	-53,0	-303,0	156,0	149,0
ДП «Артемсіль»	379790	99672,0	93783,0	253550,0	320453,0
ДП «Барський спирткомбінат»	3769372	-1045,0	-913,0	1314,0	-
ДП «Бджільнянський спиртзавод»	5459140	1109,0	-3777,0	1732,0	629,0
ДП «Благодатне»	22994509	78,2	1274,8	875,8	2440,4
ДП «Богодухівський сільськогосподарський учбово-курсовий комбінат»	387298	1840,0	948,0	1801,0	4320,0
ДП «ВД з ліквідації Солотвинського солерудника»	38410866	-30,0	11,0	307,4	400,1
ДП «Волинське ОПП»	692386	2,0	4,0	705,0	951,0
ДП «Гайсинський спиртзавод»	5459105	1664,0	1461,0	8578,0	7122,0
ДП «Гвардійське»	34280915	-266,4	-85,3	0,0	0,0
ДП «Генічеський виноробний завод»	2127816	-79,0	-26,0	-	-
ДП «Геройське ДПП»	383604	-162,0	533,9	821,8	1508,5
ДП «Грозинське»	724809	-280,0	-479,0	83,0	208,0
ДП «Дніпровське»	22992166	-	51,5	-	216,7
ДП «Дніпропетровське Облплемпідприємство»	00693138	2,0	-17,7	-	-
ДП «Дублянський спиртзавод»	375289	-1284,0	-1244,0	220,0	684,0
ДП «Дунаєвецький КХП»	952485	2805,0	2980,0	6686,0	7745,0
ДП «Закупнянський кар'єр»	373735	2940,0	2547,0	8570,0	9704,5
ДП «Івашківський спиртзавод»	375250	-2535,0	-3445,0	1452,0	1481,0
ДП «Київська обласна коконосушарка»	699900	0,4	3,4	0,2	3,2
ДП «Конярство України»	37404162	6427,0	56,0	21056,0	25885,0

1	2	3	4	5	6
ДП «Ліктрави»	31803446	199,0	-542,0	100,0	829,0
ДП «Луцький КХП № 2»	953065	-6900,0	-3807,0	1447,0	359,0
ДП «Маловисківський спиртзавод»	374982	-1124,0	17,0	7,7	3,4
ДП «Науково-дослідний, виробничий агрокомбінат «Пуща-Водиця»	849296	27919,0	-126,0	13204,0	10030,0
ДП «Неполоковецький КХП»	957152	389,0	768,0	6552,0	7152,0
ДП «Нігинський кар'єр»	373741	558,0	37,0	10584,0	6226,0
ДП «Ніжинський КХП»	952634	-3954,0	-3277,0	5989,8	3351,2
ДП «Новопокровський КХП»	953042	1990,0	1251,0	19201,4	16141,9
ДП «Облшовк»	702587	0,0	111,3	0,00	6,2
ДП «ПЗ «Плосківський»	849652	980,0	0,0	21,3	30,0
ДП «ПІ «Промзернопроект»	16460790	25,6	4,6	844,2	256,7
ДП «Племрепродуктор «Степове»	854995	883,0	440,0	4522,0	7071,0
ДП «Полтавський КХП»	952166	3426,0	3628,0	10993,0	11436,0
ДП «Попівський експериментальний завод»	375220	-497,0	530,0	41,7	812,3
ДП «Радгосп «Виноградна долина»	413995	244,0	63,0	36,6	184,5
ДП «Радивилівський КХП»	955791	82,0	487,0	6612,5	8219,0
ДП «Світанок»	8183514	1039,0	606,0	1181,0	1953,0
ДП «Скрипаївське НДЛГ ХНАУ ім. В.В. Докучаєва»	482714	637,0	2091,0	2263,0	3672,0
ДП «Солевиварювальний Дрогобицький завод»	38831368	174,5	132,8	617,8	655,1
ДП «Спецагро»	38516592	-156,0	4,0	7002,4	4781,8
ДП «Сумиспирт»	375237	-711,0	-739,0	25,0	34,0
ДП «ТД «Сіверщина»	21391080	-257,0	-277,0	59,0	97,0
ДП «Тростянецький спиртзавод»	5459157	-5274,0	-3030,0	0,0	0,0
ДП «Тульчинське виробниче племпідприємство»	692239	-769,4	6,6	116,3	80,9
ДП «Укрліктрави»	37471692	831,0	720,0	4414,0	4510,0
ДП «Уманський лікєро-горілчаний завод»	14216689	-176,0	-222,0	29,0	5,0
ДП «УМЦ «Зерноприлад»	13874060	6,5	4,1	230,4	197,7
ДП «Харківське облплемпідприємство»	725128	49,7	-90,3	124,5	208,3
ДП «Харківське промислово-торговельне підприємство»	38494092	-1331,6	-1471,2	150,7	110,1
ДП «Холминський спиртзавод»	375314	-1286,0	-569,0	539,6	2927,0
ДП «Центр сертифікації та експертизи насіння і садивного матеріалу»	37884028	7738,0	1397,0	17411,0	20814,0
ДП «Черкаський консервний комбінат»	55296919	-269,0	-494,0	73,0	440,3
ДП РБД «Агрос»	13884006	9,2	3,0	89,0	71,0
ДП спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт»	37199618	-84054,0	97143,0	522553,0	400565,0
ДП Шовкорадгосп «Гоголівський»	703121	225,7	443,3	127,2	401,1
ДП Шовкорадгосп «Чутівський»	703196	10,0	-151,0	30,0	58,0
ДБП «Урожай»	13908422	-478,3	1,0	54,4	86,2
ДПТНЗ «ДДНЦ «Дніпроагротехсервіс»	20307634	-232,4	134,5	156,0	165,4

1	2	3	4	5	6
ДСП «Головний селекційний центр України»	699945	190,0	346,0	1115,0	1025,0
Київський обласний державний навчально-курсний комбінат	5409082	-1124,0	-1246,0	262,0	207,5
УКРНДІСІЛЬ	334764	-174,4	41,2	650,1	754,0

Джерело: побудовано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, наданих листом від 24.04.2017 № 37-27-8/10729.

Умовні позначення: (1) – кількість досліджуваних державних підприємств в області; (2) і (4) – сукупний чистий фінансовий результат у 2015 р. і 2016 р. відповідно; (3) і (5) – податки сплачені до бюджету у 2015 р. і 2016 р. відповідно.

Рис. 32. Геолокація соціо-економічно забарвлених показників діяльності провідних державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства України
(Geolocation of socioeconomic indicators of activity of leading state-owned enterprises that stay under the Ministry's of Agrarian Policy and Food of Ukraine management)

Джерело: побудовано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, наданих листом від 24.04.2017 № 37-27-8/10729.

Таблиця 6. Динаміка результативності та соціальної відповідальності роботи підприємств державних регуляторів продовольчого ринку України
(Dynamics of performance and social responsibility of the activity of the enterprises of the Ukrainian food market state regulators)

Назва результуючого індикатора діяльності, тис. грн	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
ДАК «Хліб України»:													
Чистий фінансовий результат	41607	22998	-3882	-4716	466	-16402	-98478	-508401	-54560	-125410	-160659	-113869	-51862
Розмір податків сплачених до бюджетів різних рівнів	7235	7959	8491	10454	11436	120731	149461	39911	6297	7280	9579	2167	4273
ПАТ «Аграрний фонд»:													
Чистий фінансовий результат	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	84326	666423	154636	48711
Розмір податків сплачених до бюджетів різних рівнів	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	148	160725	522783	298156
ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»:													
Чистий фінансовий результат	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	233	-590504	-54829	30482	-1497474	-4588203	-770462
Розмір податків сплачених до бюджетів різних рівнів	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	54	81038	124139	107698	128399	237596	207963
ДП «Державний резервний насіннєвий фонд України»:													
Чистий фінансовий результат	н/д	н/д	375	1076	1255	1503	1561	1142	523	1250	-9347	-8624	152
Розмір податків сплачених до бюджетів різних рівнів	н/д	н/д	756	1373	2210	2100	1822	3351	48272	2974	3160	3425	6856

Умовні позначення та пояснення: н/д – немає даних.

Джерело: побудовано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, наданих листом від 24.04.2017 № 37-27-8/10729.

УМОВНИЙ БЛОК VI «НАЦІОНАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ» (CONDITIONAL BLOCK VI "NATIONAL FOOD SECURITY IN CONDITIONS OF GLOBAL CRISIS CHALLENGES")

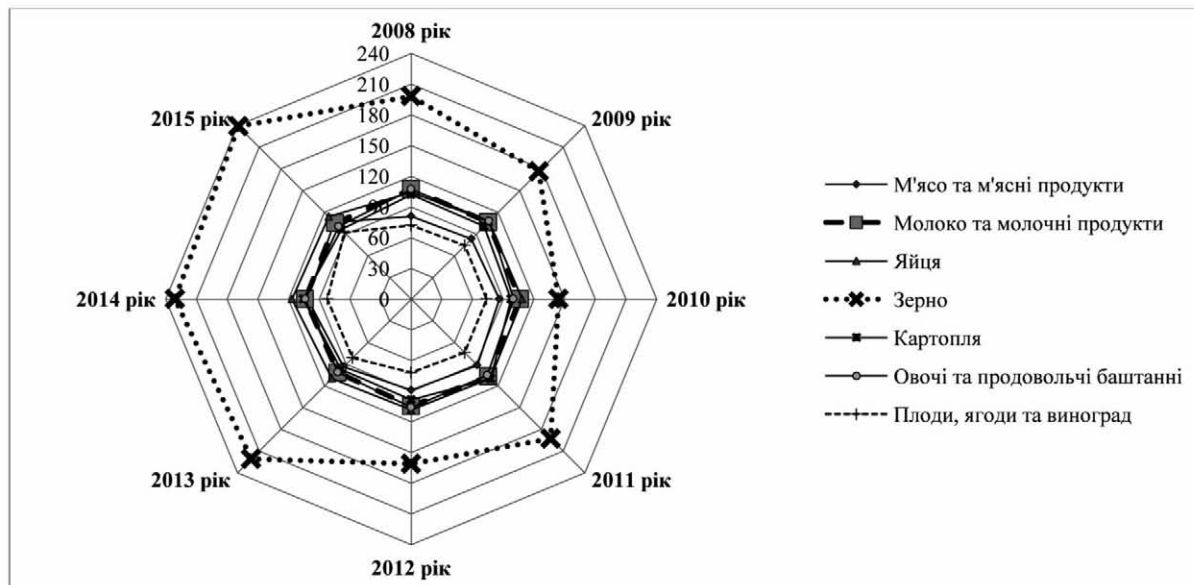

Рис. 33. Динаміка рівня самозабезпеченості основними видами продовольства (Dynamics of self-sufficiency level in main types of food)

Джерело: побудовано автором за даними [7–14].

Умовні позначення: * – 1.А ЦРТ – ліквідувати до 2015 р. бідність за критерієм 5,05 дол. США на добу працівників комерційного сектору (ПКС).

Рис. 34. Динаміка частки витрат на продукти харчування в сукупних витратах домогосподарств за місяць (Dynamics of the share of expenditures on food products in total household expenditures per month)

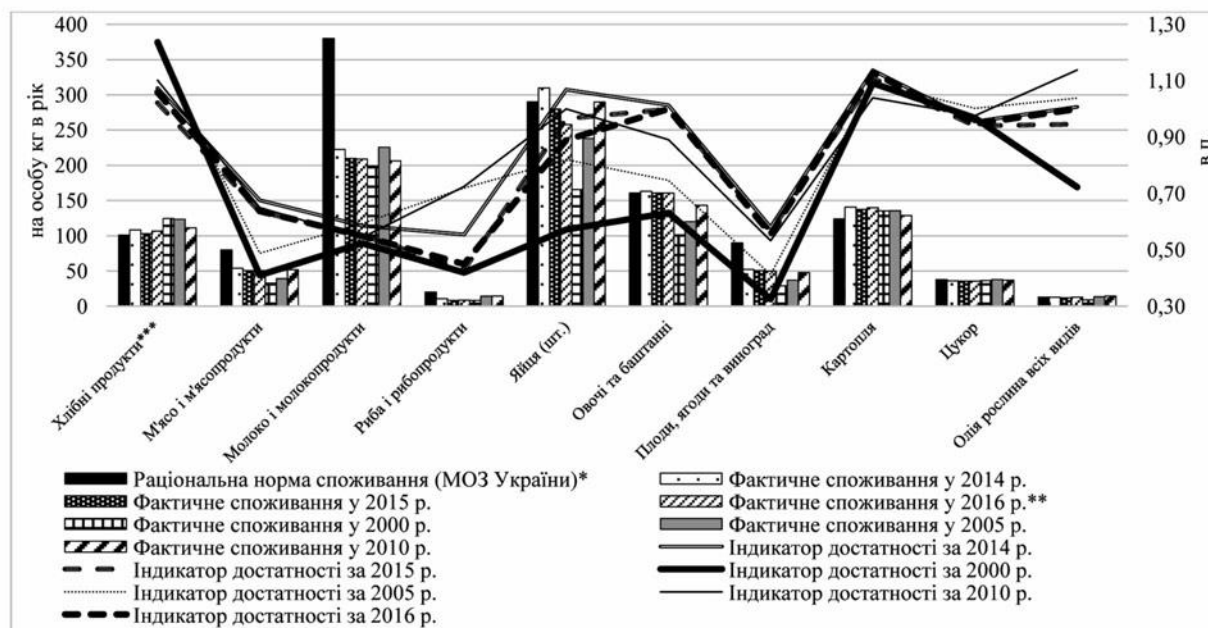
Джерело: побудовано автором за даними [17–19].

Таблиця 7. Динаміка доступності продовольчого кошика працездатному населенню України (*Dynamics of the affordability of the food basket to the able-bodied population of Ukraine*)

Назва продовольчої групи (продукту харчування)*	Норма споживання, кг/люд на рік**	Тенденційність зміни вартісних показників місячної норми споживання, грн			
		Вартість на 26.06. 2017 р.	Зростання (зниження)		
			до 30.05. 2017 р.	до 24.01. 2017 р.	до 21.06. 2016 р.
<i>Хлібобулочні вироби та борошно:</i>					
Хліб з борошна вищого гатунку	31	33,43	0,26	3,0	5,45
Хліб житньо-пшеничний	39	36,99	0,43	3,74	6,86
Батон	31	38,16	0,42	3,78	5,79
Борошно вищого гатунку	9,4	7,37	-0,01	0,16	0,53
Всього по групі	–	115,95	1,10	10,68	18,63
<i>Крупи:</i>					
Макарони	4	4,43	0,01	0,18	0,23
Крупа гречана	2	4,99	-0,09	-0,09	-1,21
Крупа рисова	2,5	4,44	0,0	0,07	-0,09
Пшоно	1	0,84	-0,01	-0,02	-0,08
Крупа манна	0,5	0,43	0,0	0,0	0,01
Крупа вівсяна	1,1	1,06	0,0	0,03	0,07
Всього по групі	–	16,19	-0,09	0,17	-1,07
<i>Фрукти:</i>					
Яблуко	60	90,40	12,75	34,85	34,05
Всього по групі	–	90,40	12,75	34,85	34,05
<i>М'ясопродукти:</i>					
Яловичина	16	107,69	4,1	13,54	28,67
Свинина	8	52,61	2,51	7,19	8,15
Сало	2	7,48	0,22	0,70	1,29
Ковбаса варена	9	58,34	0,54	2,92	6,55
Птиця	14	51,89	1,19	2,73	12,50
Всього по групі	–	278,01	8,56	27,08	57,16
<i>Молокопродукти:</i>					
Молоко, л	121	156,90	0,71	10,99	45,78
Масло	5	44,81	0,42	4,06	11,84
Сир твердий	3,5	32,45	0,22	2,72	7,83
Сир м'який	10	41,13	0,13	1,93	7,34
Сметана	5	17,63	0,09	1,15	4,06
Всього по групі	–	292,92	1,57	20,85	76,85
<i>Рибопродукти:</i>					
Риба жива	7	28,30	0,45	1,93	3,72
Всього по групі	–	28,30	0,45	1,93	3,72
<i>Яйця, шт</i>	220	24,53	0,70	-16,28	1,59
<i>Олія, л</i>	7,1	17,35	0,0	0,40	-0,59
<i>Цукор</i>	24	33,48	0,12	3,22	4,22
ВСЬОГО	–	1048,26	30,95	61,33	226,37

Умовні позначення та пояснення: * – для розрахунку вартості всього набору при наявності двох однотипних товарів у певній групі продуктів харчування брались до уваги середні ціни на хліб з борошна пшеничного вищого гатунку, яловичину (тазостегнова частина), свинину з кісткою (відруби стегна), ковбасу варену вищого гатунку (сорту), сметану жирністю 20 % та яйця курей (I категорії); ** – норми для працездатного населення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 780.

Джерело: побудовано автором за даними [5; 23; 27; 30; 57].

Умовні позначення: * – за термінологією МОЗ України «Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення на 2005–2015 роки»; ** – попередні дані Держстату; *** – включає споживання борошна, хліба, кондитерських борошняних виробів, круп, інших виробів із зерна та борошна.

Рис. 35. Динаміка достатності середньодушового споживання основних продуктів харчування (Dynamics of sufficiency of per capita consumption of basic foodstuffs)

Джерело: побудовано автором за даними [14].

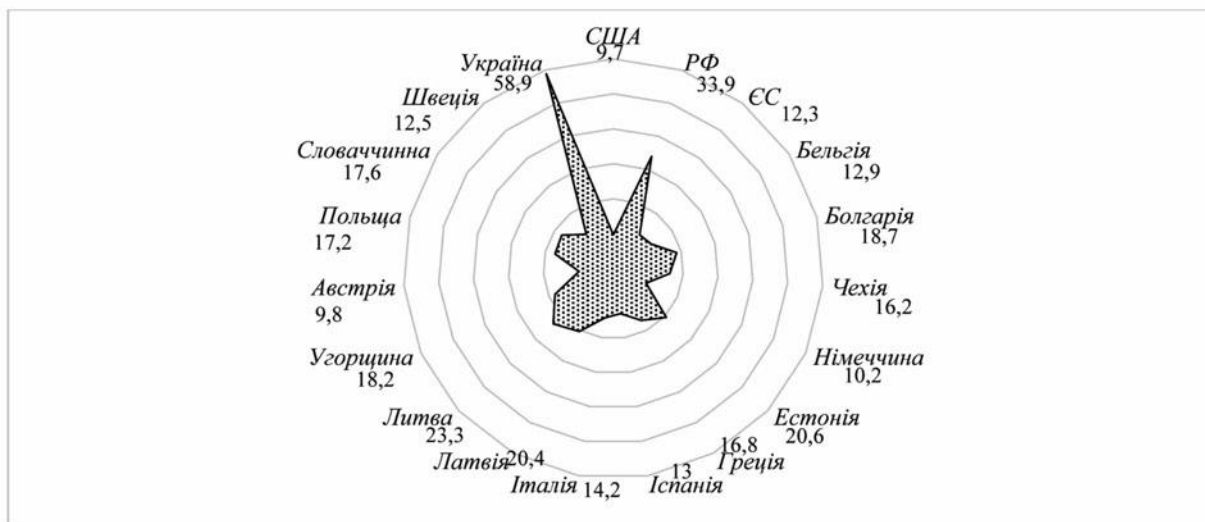

Рис. 36. Порівняння частки витрат на продукти харчування у сукупних споживчих витратах в окремих країнах світу (2014–2015 рр.) (Comparison of the share of food expenditure in aggregate consumer spending in selected countries of the world (2014–2015))

Джерело: побудовано автором за даними [79].

Література:

1. Аграрна реформа в Україні / Гайдуцький П.І., Саблук П.Т., Лупенко Ю.О. та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. — Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. — 424 с.
2. Агробізнес України (2015 р.): інфографічний довідник Latifundist Media, Top Lead. URL: <http://www.bakertilly.ua/news/id878>
3. Агрохолдинги України 2016 / Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/files/Survey/Largest_Agriholdings/Holdings_2016%20_demo.pdf
4. Аналітика молочного ринку від UFEB / Інформаційне агентство "AgroNews.ua". URL: <http://agronews.ua/node/75815>
5. Аналітичні дослідження роздрібних цін на продуктових ринках станом на 25 липня 2017 року / Міністерство аграрної політики та продовольства України; НДІ "Укראгропромпродуктивність". URL: <http://www.uapp.kiev.ua/files/monitoring/lastterm/Operinfo.pdf>
6. Бакуменко П.І. Економічні кризи та цикли в агропромисловому комплексі України. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: економічні науки. — 2011. — № 3 (57). — С. 201—203.
7. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2008 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2009 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2010 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2011 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2012 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2013 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2014 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2015 р.): статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 1990—2010 рр.: статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Вже 1693 українських підприємства мають право експорту за кордон / Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: http://www.consumer.gov.ua/News/2303/Vzhe_1_693_ukrainskikh_pidpriemstva_mayut_pravo_eksportu_za_kordon
17. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році: статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
18. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році: статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
19. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році: статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
20. Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур (2016 р.): статистичний бюлетень Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
21. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа Л.Д. Кучми в Україні: історико-економічні аспекти. Економіка АПК. — 2015. — № 1. — С. 5—13. URL: <http://eaprk.org.ua/contents/2015/01/5>
22. Гасанов С.С. Структурні трансформації економіки і державних фінансів: проблеми методології, теорії, економічної політики / ДННУ "Акад. фін. управління". — К., 2012. — 352 с.
23. Динаміка цін (тарифів) на споживчому ринку (червень 2017 р.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
24. Економічні рахунки сільського господарства — рахунок виробництва та рахунок утворення доходу (2011—2015 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

25. Загурський О.М. Інституціоналізація корпоративних процесів в аграрній сфері. Економіка АПК. — 2014. — № 1. — С. 79—84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2014_1_14
26. Індекс сільськогосподарської продукції у 2016 році (попередні дані): експрес-випуск Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
27. Індеси цін (червень 2017 р.): експрес-випуск Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
28. Індеси цін виробників промислової продукції (1991—2015 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/ct/cn_rik/icv/icv_u/icvpm_u_.html
29. Індеси цін реалізації продукції сільськогосподарства сільськогосподарськими підприємствами (1996—2016 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
30. Інформація про рівень середньозважених цін на основні види сільськогосподарської продукції та продукти її переробки станом (липень 2017 р.): інформаційні зведення Міністерства аграрної політики та продовольства України URL: <http://www.minagro.gov.ua/monitoring?nid=19161>
31. Карта якісного молока 2016 / Сайт Milk-UA.info. URL: <http://milkua.info/uk/ukraine-map>
32. Кваша С.М. Аграрна політика в умовах трансформації: чинники та інструменти. Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві; 36. матер. дванадцятих річних зборів Всеукр. конгр. вчених екон.-аграр., Київ, 25—26 лют. 2010 р. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2010. С. 54—63.
33. Кернел / Компанії: сайт Latifundist.com. URL: <http://latifundist.com/kompanii/141-kernel-grupp>
34. Кириленко І.Г., Івченко В.Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні // Економіка АПК. 2017. — № 3. — С. 21—28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_3_5
35. Кучма Л.Д. Кроки становлення національної економіки 1994—2004 роки: доп. та виступи Президента України: офіц. док.: у 2 кн. / Л. Кучма. — Київ: Либідь, 2008. — Кн. 1: Подолання кризи. Радикальні економічні реформи, 1994—1999 роки. — 520 с.
36. Кучма Л.Д. Кроки становлення національної економіки 1994—2004 роки: доп. та виступи Президента України: офіц. док.: у 2 кн. — Київ: Либідь, 2008. Кн. 2: Утвердження механізмів сталого розвитку. системне поглиблення трансформаційних реформ, 2000—2004 роки. — 544 с.
37. Лупенко Ю.О., Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України // Економіка АПК. — 2014. — № 7. — С. 26—38.
38. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Теоретико-методологічне і нормативно-правове забезпечення трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання, науковий супровід та ефективність запровадження // Економіка АПК. — 2015. — № 7. — С. 5—24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_3
39. Методологічні положення щодо складання економічних рахунків сільського господарства (затверджена наказом Держкомстату від 20.06.2014 р. № 195) / Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
40. Мироновский Хлебпродукт / Компанії: сайт Latifundist.com. URL: <http://latifundist.com/kompanii/51-mironovskij-hleboprodukt>
41. Мрія Агрохолдинг / Компанії: сайт Latifundist.com. URL: <http://latifundist.com/kompanii/134-mriya-agroholding>
42. НИБУЛОН / Компанії: сайт Latifundist.com. URL: <http://latifundist.com/kompanii/3-nibulon>
43. Обзор рынка животноводства в Украине / Inventure: инвестиционный портал. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/obzor-rynka-zhivotnovodstva-v-ukraine>
44. Опубліковано черговий випуск щомісячного Land review / Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <http://land.gov.ua/opublikovano-cherhoviy-vypusk-shchomisiachnoho-land-review-5/>
45. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора: монографія. — К.: Фенікс, 2004. — 280 с.
46. Офіційний сайт Агропромгрупи "Пан Курчак". URL: <http://pankurchak.ua>
47. Офіційний сайт АПК "Дніпровська". URL: <http://www.dneprovsky.com.ua/ua>
48. Офіційний сайт групи компаній "Глобіно". URL: <http://ua.globino.ua/mjasokombinat>
49. Офіційний сайт компанії "АПК-ІНВЕСТ". URL: <http://apk-invest.com.ua/ru/home>
50. Офіційний сайт корпорації "Агро-Овен". URL: <http://agrooven.com.ua>
51. Офіційний сайт ПАТ "Володимир-Волинська птахофабрика". URL: <http://chebaturochka.ua>

52. Офіційний сайт ПАТ "Миронівський хлібопродукт". URL: <https://www.mhp.com.ua/ru/home>
53. Офіційний сайт ТОВ "АгроРось". URL: <http://www.agroros.com.ua>
54. Офіційний сайт ТОВ "Комплекс Агро-марс". URL: <http://www.agromars.com.ua>
55. Офіційний сайт Фермерського господарства "Улар". URL: <http://www.ular.lviv.ua>
56. Полозенко Д.В. Фінансова політика в умовах трансформаційної економіки України (1992—2008). — К.: НДФІ, 2008. — 392 с.
57. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 780. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF>
58. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності — 23.06.2017: статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
59. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах (1990—2016 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
60. Рослинництво (1990—2016 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
61. Саблук П.Т. Агроекономічні трансформації в Україні: напрями та перспективи розвитку: монографія. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2016. — 372 с.
62. Світові ціни на молоко / Сайт Milk-UA.info. URL: <http://milkua.info/uk/world-milk-prices/index?page=1>
63. Сільське господарство України за 2015 рік: статистичний збірник Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
64. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. Е.М. Лібанової, М.А. Хвесика. — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. — 776 с.
65. Статистичний збірник "Рослинництво України — 2016" / Державна служба статистики України; відповідальний за випуск О.М. Прокopenко. — К., 2017. — 166 с.
66. Структура сукупних витрат домогосподарств (1999—2013 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
67. Структура сукупних витрат домогосподарств (2010—2015 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
68. Тваринництво (1990—2016 рр.): статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
69. ТОП-10 виробників молочної продукції в Україні / Інформаційне агентство "Agro-News.ua". URL: <http://agronews.ua/node/70317>
70. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.; за ред. В.М. Геєця, О.М. Бородіної, І.В. Прокopenко; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. — К., 2012. — 56 с.
71. Управління фінансовою санацією підприємств: колективна монографія / Під заг. В.Г. Маргасової. — Чернігів: ТПК "Орхідея", 2013. — 605 с.
72. Фінансово-економічний механізм управління територіальними природно-господарськими комплексами / за заг. ред. М.А. Хвесика. — Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. — 528 с.
73. Хвесик М.А., Шубалий О.М. Концептуальні засади спіральної трансформації еколого-економічних відносин: генезис та перспективи імплементації // Економіка АПК. 2015. — № 7. — С. 25—31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_4
74. Хомин И. Рапсовая Украина. Как олигархат уничтожает украинские села // Зеркало недели. — 2017. — № 20. URL: https://zn.ua/macrolevel/rapsovaya-ukraina-kak-oligarhat-unichtozhaet-ukrainskie-sela-249571_.html
75. Юрчишин В.В. Сучасні аграрні перетворення в Україні. — К.: ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України", 2013. — 424 с.
76. Agricultural Trade Policies in the Post-Soviet Countries 2014/15: A Summary / Food and Agriculture Organization of the United Nation. URL: <http://www.fao.org/documents/card/en/c/463e6c11-c576-41f9-ae29-911bceb-2924d>
77. Commission Regulation (EC) No 212/2008 of 7 March 2008 amending Annex I to Regulation (EC) No 138/2004 of the European Parliament and of the Council on the economic accounts for agriculture in the Community. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32008R0212>
78. EarthEd (State of the World): Rethinking Education on a Changing Planet. The Worldwatch Institute, 2017. — 392 p. URL: <https://islandpress.org/books/earthed-state-world>

79. Food security indicators: Statistics/ Food and Agriculture Organization of the United Nation. URL: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/ess-fadata/en/#.WX4QUoJyiUk>

80. Regulation (EC) No 138/2004 of the European Parliament and of the Council of 5 December 2003 on the economic accounts for agriculture in the Community. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0138:EN:HTML>

81. The World Bank. Bank Open Data 2016: офіційний сайт Світового банку. URL: <http://data.worldbank.org>

82. Ukrlandfarming/ Компанії: сайт Latifundist.com. URL: <http://latifundist.com/kompanii/289-ukrlandfarming>

References:

1. Hajduts'kyj, P. I. Sabluk, P. T. and Lupenko, Yu. O. (2005), *Ahrarna reforma v Ukraini [Agrarian reform in Ukraine]*, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

2. The official site of Baker Tilly Ukraine LLP (2015), "Agribusiness of Ukraine: Infographic directory", available at: <http://www.bakertilly.ua/news/id878> (Accessed 11 August 2017).

3. Association "Ukrainian Agribusiness Club" (2017), "Agroholdings of Ukraine 2016", available at: http://ucab.ua/files/Survey/Largest_Agriholdings/Holdings_2016%20_demo.pdf (Accessed 11 August 2017).

4. Information agency "AgroNews.ua" (2017), "Dairy Market Analysis from UFEB", available at: <http://agronews.ua/node/75815> (Accessed 11 August 2017).

5. Research Institute productivity of agroindustrial complex (2017), "Analytical researches of retail prices in food markets as of July 25, 2017", available at: <http://www.uapp.kiev.ua/files/monitoring/lastterm/Operinfo.pdf> (Accessed 11 August 2017).

6. Bakumenko, P. I. (2011), "Economic crises and cycles in the agro-industrial complex of Ukraine". *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: ekonomichni nauky*, vol. 3 (57), pp. 201—203.

7. State Statistics Service of Ukraine (2009), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2008)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

8. State Statistics Service of Ukraine (2010), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2009)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

9. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Balances and consumption of basic food products

by the population of Ukraine (2010)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

10. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2011)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

11. State Statistics Service of Ukraine (2013), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2012)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

12. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2013)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

13. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2014)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

14. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Balances and consumption of basic food products by the population of Ukraine (2015)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

15. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Gross agricultural output of Ukraine (at constant prices in 2010) for 1990—2010: statistical yearbook", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

16. State Service of Ukraine on Food Safety and Consumers Protection (2017), "Already 1693 Ukrainian enterprises have the right to export abroad", available at: http://www.consumer.gov.ua/News/2303/Vzhe_1_693_ukrainskikh_pidpriemstva_mayut_pravo_eksportu_za_kordon (Accessed 11 August 2017).

17. State Statistics Service of Ukraine (2012), "Expenditure and resources of households of Ukraine in 2011 year", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

18. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Expenditure and resources of households of Ukraine in 2013 year", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

19. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Expenditure and resources of households of Ukraine in 2015 year", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

20. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Application of mineral and organic fertilizers for yields (2016): Statistical bulletin", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/>

Arhiv_u/07/Arch_mod_bl.htm (Accessed 11 August 2017).

21. Hajduts'kyj, P. I. (2015), "L. Kuchma's Agrarian Reform in Ukraine: Historical and Economic Aspects", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, [Online], vol. 1. pp. 5—13, available at: <http://eapk.org.ua/contents/2015/01/5>, (Accessed 11 August 2017).

22. Gasanov, S. S. (2012), *Strukturni transformatsii ekonomiky i derzhavnykh finansiv: problemy metodolohii, teorii, ekonomichnoi polityky* [Structural transformations of the economy and public finances: problem of methodology, theory, economic policy], DNUU "Akad. fin. upravlinnia", Kyiv, Ukraine.

23. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Changes in prices and tariffs on the consumer market (june 2017)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

24. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Economic Accounts of Agriculture (production account and income generation account) (2011—2015)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

25. Zahurs'kyj, O. M. (2014), "Institutionalization of corporate processes in the agrarian sector", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, [Online], vol. 1, pp. 79—84, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2014_1_14

26. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Indices of agricultural production (1991—2016) (preliminary data): express issue", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

27. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Price indices (june 2017)", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

28. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Industrial producer price indices (1991—2015): statistical information", available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/ct/cn_rik/icv/icv_u/icvpm_u_.html (Accessed 11 August 2017).

29. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Price indices of agricultural products sales by agricultural enterprises (1996—2016): statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

30. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2017), "Information on the level of average weighted prices for the main types of agricultural products and products of its processing (july 2017)", available at: <http://www.minagro.gov.ua/monitoring?nid=19161> (Accessed 11 August 2017).

31. MilkUA.info (2016), "Map of high quality milk 2016", available at: <http://milkua.info/uk/ukraine-map> (Accessed 11 August 2017).

32. Kvasha, S. M. (2010), "Agrarian Policy in Condition of Transformation: Factors and Tools". *Orhanizatsijno-ekonomichni transformatsii v ahrarnomu vyrobnytstvi; Zb. mater. dvana-dtsiatykh richnykh zboriv Vseukr. konhr. vchenykh ekon.-ahrar.* [Organizational-economic transformations in agrarian production; Coll. of materials of Twelfth annual meeting of Allukr. Congr. Scientists of economists-agrarians], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, pp. 54—63.

33. Major Aribusiness Website "Lanifundist.com" (2017), "Kernel", available at: <http://latifundist.com/kompanii/141-kernel-grupp> (Accessed 11 August 2017).

34. Kyrylenko, I. H. and Ivchenko, V. Ye. (2017), "Economic aspects of the transformation of agricultural production in Ukraine", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, [Online], no. 3, pp. 21-28, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_3_5 (Accessed 11 August 2017).

35. Kuchma, L. D. (2008), *Kroky stanovlennia natsionalnoi ekonomiky 1994—2004 roky* [Steps in the formation of the national economy 1994—2004], vol. 1, Lybid, Kyiv, Ukraine.

36. Kuchma, L. D. (2008), *Kroky stanovlennia natsionalnoi ekonomiky 1994—2004 roky* [Steps in the formation of the national economy 1994—2004], vol. 2, Lybid, Kyiv, Ukraine.

37. Lupenko, Yu. O. Sabluk, P. T. Mesel'-Veseliak, V. Ya. Fedorov, M. M. (2014), "Results and problems of reforming agriculture in Ukraine", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, vol. 7. pp. 26—38.

38. Mesel'-Veseliak, V. Ya., Fedorov, M. M. (2015), "Theoretical and methodological and normative-legal support for the transformation of the agrarian sector of Ukraine's economy to market conditions of management, scientific support and implementation efficiency", *The Economy of Agro-Industrial Complex*. [Online], vol. 7, pp. 5-24, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_3 (Accessed 11 August 2017).

39. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Methodological provisions on composition of agriculture economic accounts", available at: www.ukrstat.gov.ua (Accessed 11 August 2017).

40. Major Aribusiness Website "Lanifundist.com" (2017), "Group of companies PJSC Mironivsky Hliboproduct", available at: <http://latifundist.com/kompanii/51-mironovskij-hleboprodukt> (Accessed 11 August 2017).

41. Major Aribusiness Website "Lanifundist.com" (2017), "Mriya Agro Holding", available

at: <http://latifundist.com/kompanii/134-mriya-agroholding> (Accessed 11 August 2017).

42. Major Aribusiness Website "Lanifundist.com" (2017), "NIBULON", available at: <http://latifundist.com/kompanii/3-nibulon> (Accessed 11 August 2017).

43. Investment portal "InVenture" (2017), "A review of the livestock market in Ukraine", available at: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/obzor-rynka-zhivotnovodstva-v-ukraine> (Accessed 11 August 2017).

44. The State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre (2017), "The next issue of the monthly Land review is published", available at: <http://land.gov.ua/opublikovano-cherhoviy-vypusk-shchomisiachnoho-land-review-5/> (Accessed 11 August 2017).

45. Ostashko, T. O. (2004), Rynkova transformatsiia ahrarnoho sektora: monohrafiia [Market transformation of the agrarian sector], Feniks, Kyiv, Ukraine.

46. The official site of the Agro-industrial Group "Pan Kurchak", available at: <http://pankurchak.ua>

47. The official site of the Group of Companies "Dnipro", available at: <http://www.dneprovsky.com.ua/ua> (Accessed 11 August 2017).

48. The official site of Globino Group of Companies, available at: <http://ua.globino.ua/mjasokombinat> (Accessed 11 August 2017).

49. The official site of APK-INVEST Company, available at: <http://apk-invest.com.ua/ru/home> (Accessed 11 August 2017).

50. The official site of the "Argo-Oven Corporation", available at: <http://agrooven.com.ua> (Accessed 11 August 2017).

51. The official site of PJSC "Volodymyr-Volynsky poultry farm", available at: <http://chebaturchka.ua> (Accessed 11 August 2017).

52. The official site of PJSC "Myronivsky Hliboproduct", available at: <https://www.mhp.com.ua/ru/home> (Accessed 11 August 2017).

53. The official site of "AgroRos", available at: <http://www.agroros.com.ua> (Accessed 11 August 2017).

54. The official site of "Complex Agromars", available at: <http://www.agromars.com.ua> (Accessed 11 August 2017).

55. The official site of Farm "Ular", available at: <http://www.ular.lviv.ua> (Accessed 11 August 2017).

56. Polozenko, D. V. (2008), Finansova polityka v umovakh transformatsijnoi ekonomiky Ukrainy (1992—2008) [Financial Policy in the Transformation Economy of Ukraine (1992—2008)], NDFI, Kyiv, Ukraine.

57. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approving sets of food, sets of non-food products and sets of services for the main social and demographic groups (11.10.2016)", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF> (Accessed 11 August 2017).

58. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Cost-effectiveness of operating activities of enterprises by types of economic activity — 23.06.2017: statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

59. State Statistics Service of Ukraine (2017), "The level of profitability of agricultural production in agricultural enterprises (1990—2016): statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

60. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Crops — growing (1990—2016): statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

61. Sabluk, P. T. (2016), Ahroekonomichni transformatsii v Ukraini: napriamy ta perspektyvy rozvytku [Agro-economic transformations in Ukraine: trends and prospects for development], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

62. MilkUA.info (2017), "Prices of milk in the world", available at: <http://milkua.info/uk/world-milk-prices/index?page=1> (Accessed 11 August 2017).

63. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Agriculture of Ukraine for 2015: statistical yearbook", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

64. Libanova, M. A Khvesyuk, M. A. Bystriakov, I. K. and Holian, V. A. (2014), Sotsial'no-ekonomichnyj potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta ii rehioniv: natsional'na dopovid' [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions: national report], DU IEPSR NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

65. State Statistics Service of Ukraine (2017), Statystychnyj zbirnyk "Roslynyntstvo Ukrainy — 2016" [Statistical yearbook "Crops-growing — 2016"], Kyiv, Ukraine.

66. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Structure of total household expenditures (1999—2013): statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

67. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Structure of total household expenditures (2010—2015): statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

68. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Livestock (1990—2016): statistical yearbook",

available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 August 2017).

69. Information agency "AgroNews.ua" (2016), "TOP-10 producers of dairy products in Ukraine", available at: <http://agronews.ua/node/70317> (Accessed 11 August 2017).

70. Borodina, O. M., Heiets, V. M. and Hurtorov, A. O. (2012), *Ukrainska model ahrarnoho rozvytku ta yii sotsioekonomichna pereorientatsiia* [Ukrainian model of agrarian development and its socioeconomic reorientation], *In-t ekon. ta prohnozuv*, Kyiv, Ukraine.

71. Marhasova, V. H. and Mostova, M. A. (2013), *Upravlinnia finansovoiu sanatsiieiu pidpriumstv: kolektyvna monohrafiia* [Management of financial rehabilitation of enterprises], ТПК "Orkhidea", Chernihiv, Ukraine.

72. Khvesyuk, M. A. Bystriakov, I. K. Lytsur, I. M. and Holian, V. A. (2016), *Finansovo-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnia terytorial'nyh pryrodno-hospodars'kymy kompleksamy* [Financial and economic mechanism of management of territorial natural and economic complexes], *DU IEPSR NAN Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.

73. Khvesyuk, M. A. and Shubalyj, O. M. (2015), "Conceptual Principles of Spiral Transformation of Ecological-Economic Relations: Genesis and Perspectives of Implementation", *The Economy of Agro-Industrial Complex*, [Online], vol. 7, pp. 25—31, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_7_4 (Accessed 11 August 2017).

74. Khomyn, Y. (2017), "Rapeseed Ukraine. How the oligarch destroys Ukrainian villages", *Mirror of the week*, [Online], vol. 20, available at: <https://zn.ua/macrolevel/rapsovaya-ukrainakak-oligarhat-unichtozhaet-ukrainskie-sela-249571.html> (Accessed 11 August 2017).

75. Yurchyshyn, V. V. (2013), *Suchasni ahrarni peretvorennia v Ukraini* [Modern agrarian transformations in Ukraine], *DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy"*, Kyiv, Ukraine.

76. Food and Agriculture Organization of the United Nation (2016), "Agricultural Trade Policies in the Post-Soviet Countries 2014/15: A Summary", available at: <http://www.fao.org/documents/card/en/c/463e6c11-c576-41f9-ae29-911bceb2924d>, (Accessed 11 August 2017).

77. Official Journal of the European Union (2008), "Commission Regulation (EC) No 212/2008 of 7 March 2008 amending Annex I to Regulation (EC) No 138/2004 of the European Parliament and of the Council on the economic accounts for agriculture in the Community", available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32008R0212> (Accessed 11 August 2017).

78. The Worldwatch Institute (2017), "EarthEd (State of the World): Rethinking Education on a Changing Planet", available at: <https://islandpress.org/books/earthed-state-world> (Accessed 11 August 2017).

79. Food and Agriculture Organization of the United Nation (2016), "Food security indicators", available at: <http://www.fao.org/economic/ess/ess-fs/ess-fadata/en/#.WX4QUojyiUk> (Accessed 11 August 2017).

80. Official Journal of the European Union (2004), "Regulation (EC) No 138/2004 of the European Parliament and of the Council of 5 December 2003 on the economic accounts for agriculture in the Community", available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0138:EN:HTML> (Accessed 11 August 2017).

81. The official site of the World Bank (2016), "Bank Open Data 2016", available at: <http://data.worldbank.org> (Accessed 11 August 2017).

82. Major Aribusiness Website "Latifundist.com" (2017), "Ukrlandfarming", available at: <http://latifundist.com/kompanii/289-ukrlandfarming> (Accessed 11 August 2017).

Стаття надійшла до редакції 16.08.2017 р.

**Науково-практичний журнал
«ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»**

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua
e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28
(044) 458-10-73